

Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek Projesi

Yüksekova Sosyal Etki ve Kültür Derneği

Güngör Mahallesi Kültür Sanat Caddesi

Adar Apt. No: 37/1

Yüksekova - Hakkari

0438 351 1330

Yayına Hazırlayan

KAMER Vakfı

Güçlenme Projesi Koordinatörü

Ayşe Nur Gedik Danışmanlığı ile

YÜSED Yayın Kurulu

Baskı

Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık – Serap Çavdar

Dr. Mediha Eldem Sokak 56/1 Çankaya - Ankara

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
Proje özeti.....	7
Hane ziyaretleri	9
Hane ziyaretlerinde kullanılan yöntem.....	9
Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?.....	9
Hane ziyaretleri verileri	9
Hane ziyaretleri etki değerlendirme çalışması.....	29
Geri bildirimler	33
Mahalle toplantıları	34
Mahalle toplantıları nasıl yapılır?	34
Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?.....	34
Geri bildirimler	34
Küçük grup çalışması	37
Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?.....	37
Küçük grup çalışmaları etki değerlendirme sonuçları.....	38
Geri bildirimler	48
Berber oynama grupları.....	52
Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?.....	52
Berber oynama grupları etki değerlendirme çalışması	52
Geri bildirimler	60
Acil destek başvuru telefonları	64

Projenin adı : Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek
Projenin uygulama süresi : 15 Aralık 2019 - 15 Mart 2021 (15 ay)

GİRİŞ

YÜSED’i 2018 yılında kurduk. Derneği kurduktan sonra kendi çabamızla, dostlarımızın desteği ile çeşitli çalışmalar yaptık.

Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek Projesi bir hibe fondan yararlanarak yürüttüğümüz ilk çalışma oldu. Ne yazık ki COVID-19 Pandemisine rastladı. Ama salgın bizi durduramadı. Sokağa çıkmanın yasak olmadığı her günü özene bezene çalışarak değerlendirdik.

Çalışırken korunmak için gerekli tüm tedbirleri aldık elbette. Yürüteceğimiz tüm faaliyetleri gözden geçirerek yeni çalışma alanları, yeni yöntemler belirledik. Bir buluşmada yapacağımız bir çalışmayı bazen 3-4 buluşmaya böldük. Ama durmadık.

Bu özel dönemde yürüttüğümüz ilk projemiz ile ilgili elimizde bir yayın olsun istedik.

Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek Projesine destek olan Hrant Dink Vakfı’na, projenin yürütülmesi ve bu yayının hazırlanması sürecinde yanımızda duran KAMER Vakfı’na teşekkür ederiz.

Projenin sonuçlarından çıkardığımız bazı önemli gözlemlerimizi, tespitleri bu bölümde toparlamaya çalıştım.

- Projenin hedef grubu içinde yer alan kadınların %76’sı daha önce başka bir çalışmanın hedef grubu içinde yer almamış kadınlardı.
- YÜSED çalışanlarının Yüksekvali olması, kadınlarla onların doğal ortamında görüşülmesi ve aynı dili konuşarak iletişim kurması kadınların bize güvenmesini kolaylaştırdı. Kadınların tamamı kapısını açtı bize.

- Çalışmaların tamamına ilgi gösterdiler. Ama en çok da “Farkındalık Gruplarına”. 90 kadın ile çalışmayı planlamışken 172 kadınla çalıştık. Zaman olsa bu sayı daha da yükselecekti. Bekleyenler var, onlara ulaşmaya devam edeceğiz.
- Sizce kadınlar şiddet yaşıyor mu? sorusuna ziyaret edilen kadınların %68’i, “evet” olarak cevap verdi.
- Görüşülen kadınların %84’ü, kadınların şiddetten kurtulmak için çaba harcamadıklarını belirttiler.
- Neden şiddetten kurtulmak için çaba harcanmadığı sorulduğunda, kadınların %62,7’si korktukları için %30,7’si ise şiddete razı oldukları için çaba harcamadıklarını belirttiler.
- Kadınların %63’ü mirastan pay alamadıklarını belirtti.
- Kadınların sadece %37’si miras hakkından yararlanmaktaydı. Miras hakkını kullanan %37’lik grubun %77,7’sinin medeni kanuna göre %17,3’ünün ise törelere göre yapıldığı tespit edildi.
- Ailenin ikamet ettiği gayrimenkulün sadece %9’unun kadınlara ait olduğu tespit edildi.

Durum pek iyi görünmese de sonuç iyi oldu.

Kadınların tamamı bundan sonra haklarını koruyacaklarını, talep edeceklerini,

Şiddetin insanlığa zarar verdiğini “haklı şiddet olmadığını” şiddet ile mücadele edeceklerini söylediler.

Saygılarımla,

**Yüksekova Sosyal Etki ve Kültür Derneği adına
Esengül Pınar Özcan**

PROJE ÖZETİ

Yüksekova yerelinde yaşayan kadınlar, toplumsal normlar ve geleneksel aile yapısı sebebiyle sosyal hayata yeterince katılamamaktadır. Sosyal hayata katılımın kısıtlı olması kadınların hak ihlalleri ve şiddetle karşılaştıklarında başvurabilecekleri koruyucu ve destekleyici hizmetlere ulaşımını engellemekte ve güçlü bir toplum için elverişsiz bir ortam yaratmaktadır. Proje kapalılığı kırmaya, kadınların hak ve fırsatlardan yararlanmasını sağlamaya ve erken çocukluk dönemi ile ilgili farkındalık yaratmaya yönelik bir projedir.

“Dünyayı Kadınlar ve Çocuklar Değiştirecek” projesi Yüksekova’da kadın ve çocuklarla yürütülen ilk proje olma özelliğini taşımaktadır.

Proje hazırlanırken ulaşılmaması planlanan sayısal veriler aşağıdaki gibidir:

- Hane ziyaretiyle ulaşılabilecek 500 kadın
- Mahalle toplantılarıyla ulaşılabilecek 250 kadın
- Küçük grup çalışmalarıyla ulaşılabilecek 90 kadın
- Beraber oynama grupları ile ulaşılabilecek 42 ebeveyn ve 42 çocuk

Hane ziyaretleri

Hane ziyaretlerinde kullanılan yöntem

Kendi dil ve kültürlerini bilen kadınlar, kadınları kendi hanelerinde ziyaret ederek, bire bir ve yüz yüze görüşmeler yaptı. Hanedeki kadınlara aileleri, evlilikleri, çocukları hakkında sorular sorarak kadınların profil ve ihtiyaçları tespit etti. Ayrıca ziyaret edilen hanelerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık, şiddetin olumsuz etkileri ve korunma yolları konusunda genel bilgiler verildi.

Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?

Hane ziyaretleri Pandemi kuralları çerçevesinde, maske ve dezenfektan kullanılarak, sosyal mesafe gözetilerek ve havalar elverdiğinde, görüşmeler evlerin bahçelerinde yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Hane ziyaretleri verileri

Hane ziyaretlerinde görüşme yapılan kişi sayısı: 503

Yüksekova merkez, Yüksekova'ya bağlı bir belde ve köylerde yapılan görüşmelerde görüşme dili %85,9 Kürtçe ve %14,1 Türkçe olarak gerçekleşmiştir.

Görüşmenin yapıldığı dil	Sayı	%
Türkçe	71	14,1
Kürtçe	432	85,9
Zazaca	0	0,0
Arapça	0	0,0
Rusça	0	0,0
Farsça	0	0,0
Diğer	0	0,0
Toplam	503	

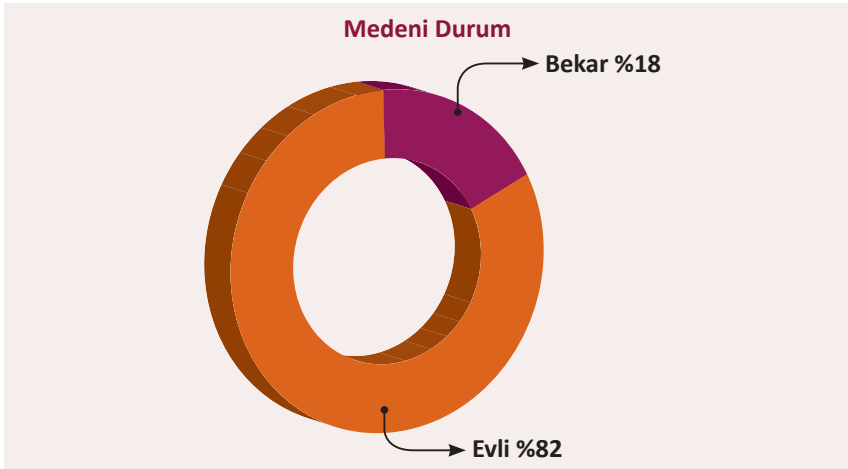
Görüşülen kadınların yaş ortalaması 37,8 olup en küçüğü 18, en büyüğü 82 yaşındadır.

Yaş	
Ortalama	37,8
En küçük	18
En büyük	82
Cevap veren kişi sayısı	503

Kadınların %14,7'si anadilinin Türkçe, %85,3'si ise Kürtçe olduğunu beyan etmiştir.

Görüşmenin yapıldığı dil	Sayı	%
Türkçe	74	14,7
Kürtçe	429	85,3
Zazaca	0	0,0
Arapça	0	0,0
Rusça	0	0,0
Farsça	0	0,0
Diğer	0	0,0
Toplam	503	

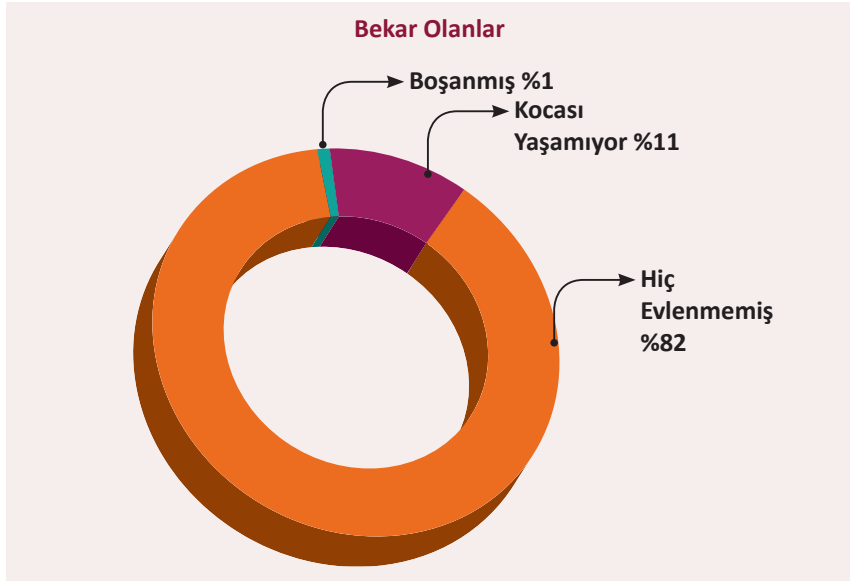
Görüşme yapılan kadınların %82'si evli, %18'si bekârdır.

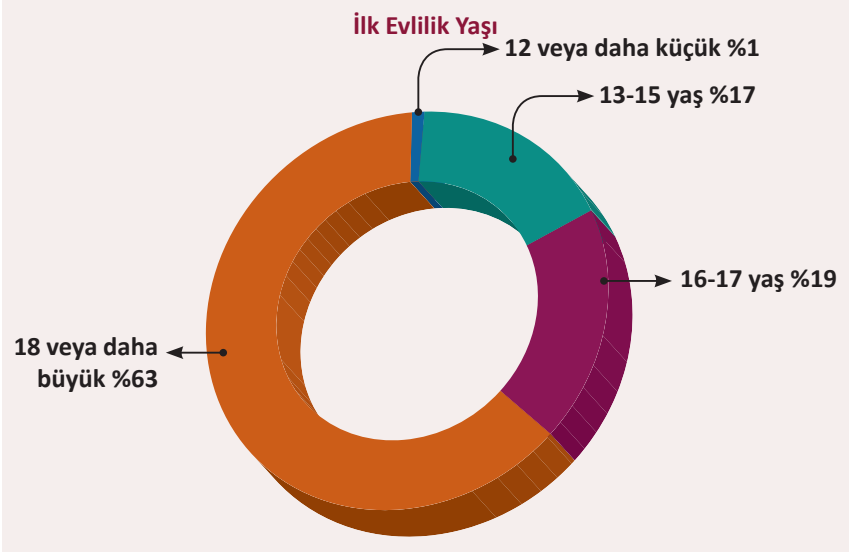
Evli kadınların %91,5'i resmi ve dini nikâhı olan kadınlardır. Yalnızca dini nikah ile evlenmek Türkiye'deki önemli sorunlardan biridir. Bu oran %7,1 olarak tespit edildi.

Evli olanlar	Sayı	%
Yalnız dini nikâhlı	29	7,1
Yalnız resmi nikâhlı	6	1,5
Resmi ve dini nikâhlı	375	91,5
Nikâhsız birlikte yaşıyor	0	0,0
Evli, ayrı yaşıyor	0	0,0
Toplam	410	

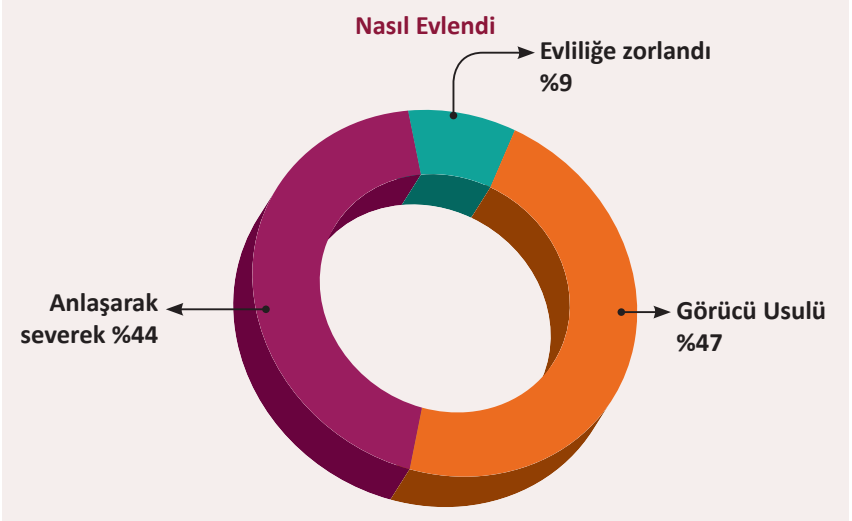
Medeni durumu bekâr olan kadınların; %88'i hiç evlenmemiş, %1'i boşanmış ve %11'i ise kocasını kaybetmiştir.

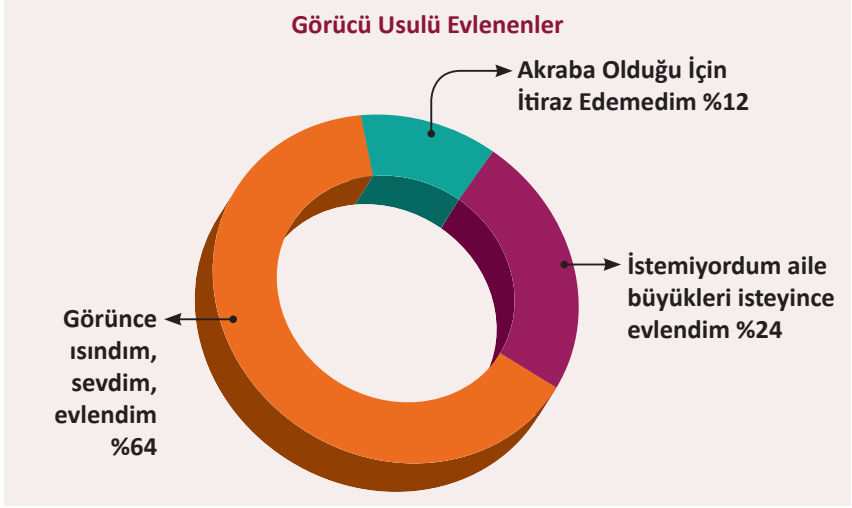
Evlilik yaşı açısından bakıldığında kadınların %1'i 12 yaşından küçük, %17'si 13-15 yaşında evlendiğini, %19'u 16-17 yaşında evlendiğini, %63'ü ise 18 yaşının üstünde evlendiğini ifade etmiştir.

Evlilik şekli açısından bakıldığında kadınların %44'ü anlaşarak-severek evlendiğini, %47'si görücü usulü evlendirildiğini ve %9'u evliliğe zorlandığını beyan etmiştir.

Görücü usulü evlenenlerin %24'ü aile büyüklerinin isteği üzerine evliliği kabul ettiklerini belirtmiş, %12'si akraba olduğu için evliliğe mecbur hissettiğini, %64'ü ise gördüğünde ısındığını, sevdiğini söylemiştir.

Zorla evlendirilenlerin %10,5'inin akraba evliliği yaptığı görülmüştür. Kuma evliliği %2,6 ile oldukça düşük bir orandadır.

23 kişinin berdel evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Bu oran oldukça yüksektir. Zorla evlendirilen diğer 8 kişi çeşitli sebeplerle istemedikleri bir evliliğe zorlanmış kadınlardır.

Zorla evlendirilenler	Sayı	%
Akraba evliliği	4	1,5
Kayın evliliği	0	0,0
Kuma	1	2,6
Berdel	23	60,5
Beşik kertmesi	2	5,3
Diğer	8	21,1
Toplam	38	

Hanelerdeki ortalama çocuk sayısı 4,2 olarak tespit edildi. Bu oran Türkiye ortalamasının üstünde bir orandır.

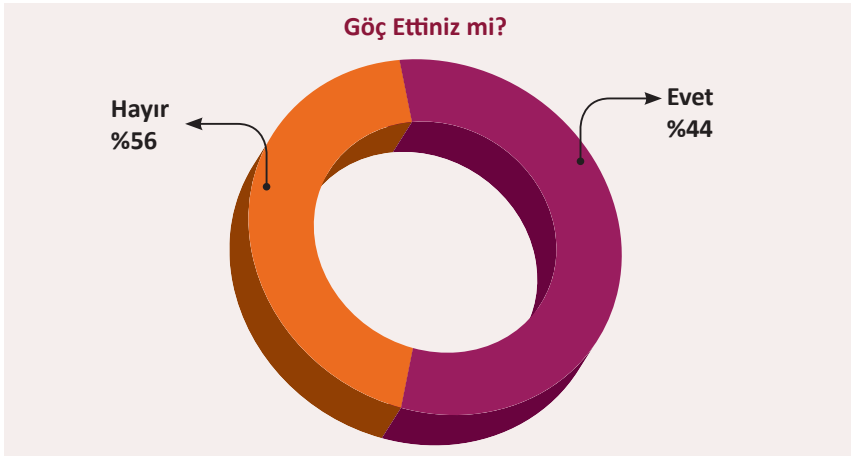
Çocuk sayı	
Ortalama	4,2
En az	1
En fazla	14
Cevap veren kişi sayısı	407

Görüşme yapılan kadınların ilk çocuğunu doğurma yaşı en küçük 14'dür.

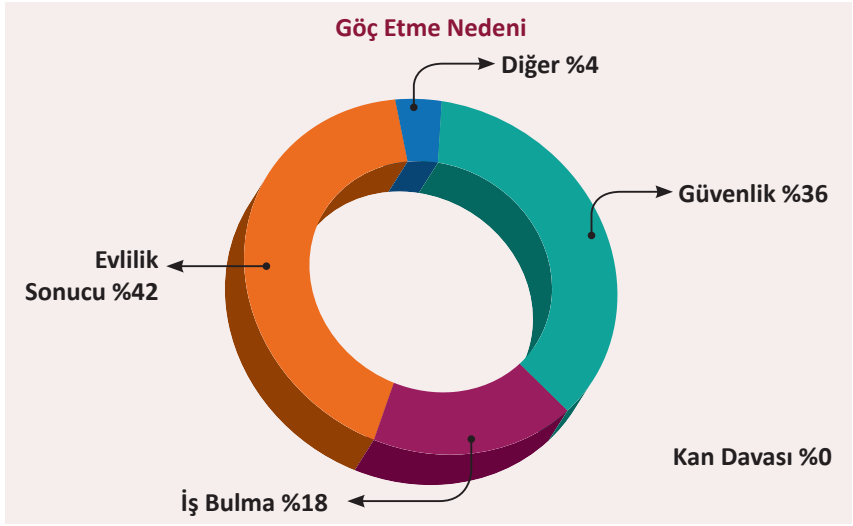
İlk çocuk doğurma yaşı	
Ortalama	20,7
En küçük	14
En büyük	36
Cevap veren kişi sayısı	407

Görüşme yapılan kadınlara göç edip etmedikleri ve göç etme sebepleri soruldu.

Kadınların %44'ü göç ettiğini ifade etti.

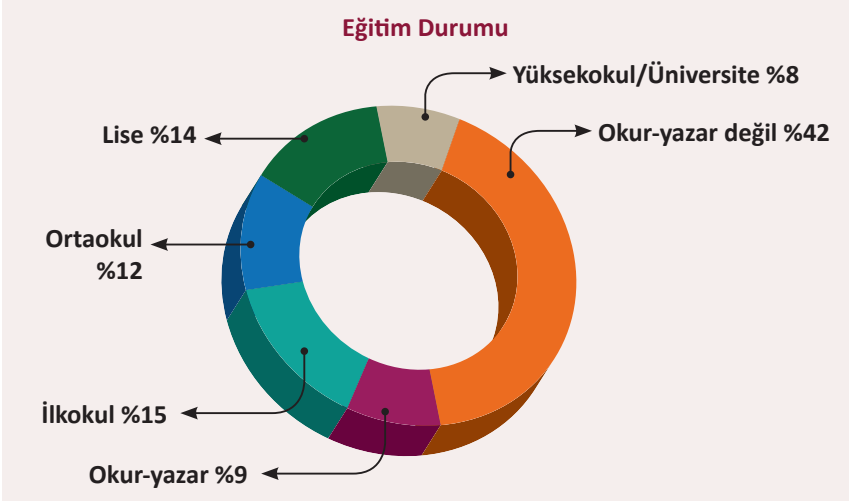

Göç etme sebeplerinin %42 oranında evlilik, %36 oranında güvenlik, %18 oranında ise iş bulmak olduğu tespit edildi.

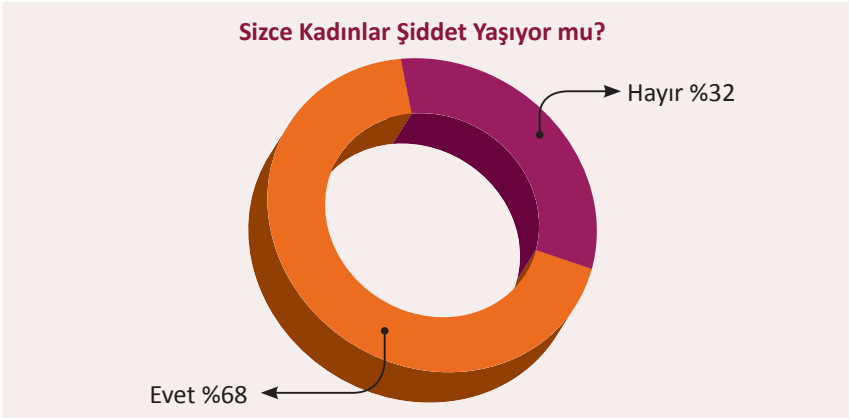
Kadınların eğitim durumunun ne olduğu öğrenmeye çalışıldı.

Görüşme yapılan kadınlar arasında okur-yazar olmayanların oranı %42 olarak tespit edildi. Okur-yazar olan kadınların oranı %9 olarak tespit edildi. %9 oranındaki okur-yazar grup olarak görünen kadınlar eğitim hakkını hiç kullanamamış ama okuma yazmayı çocuklarından ya da bir kursa giderek öğrenmiş kadınlardır. Yani okur-yazar olmayan %42 ve okuryazar olarak görünen %9 olmak üzere toplam %51 oranında kadın eğitim hakkını hiç kullanamamış, öğrenci olarak bir okulun kapısından içeri girememiş kadınlardır. Bu oran oldukça Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Üniversite-Yüksekokul oranı ise sadece %8'dir.

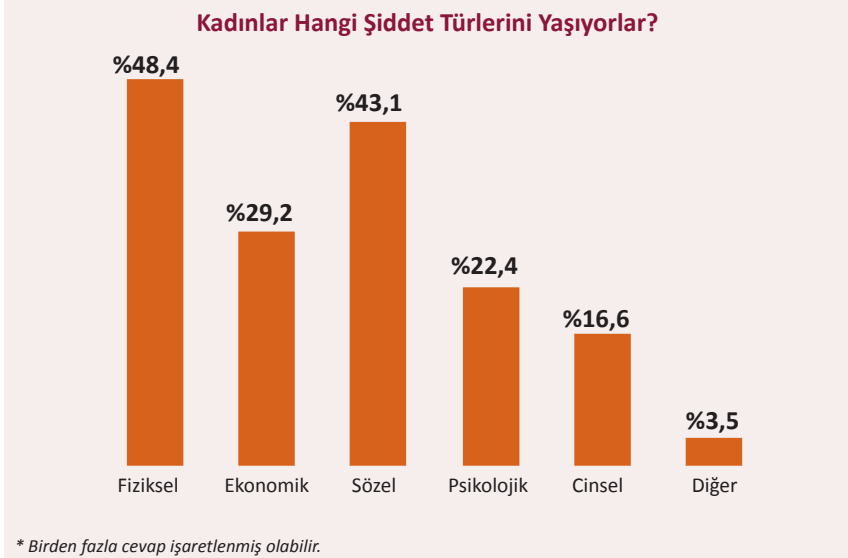
Görüşme yapılan kadınlara kendi şiddetleri ile ilgili sorular sorulmamakta, şiddet ile ilgili sorular “diğer kadınlar” kast edilerek sorulmaktadır.

Sizce kadınlar şiddet yaşıyor mu? sorusuna ziyaret edilen kadınların %68’i, “evet” olarak cevap vermiştir. Bu sonuç ziyaret edilen kadınların %68’inin diğer kadınların şiddet yaşadığını düşündüğünü göstermektedir.

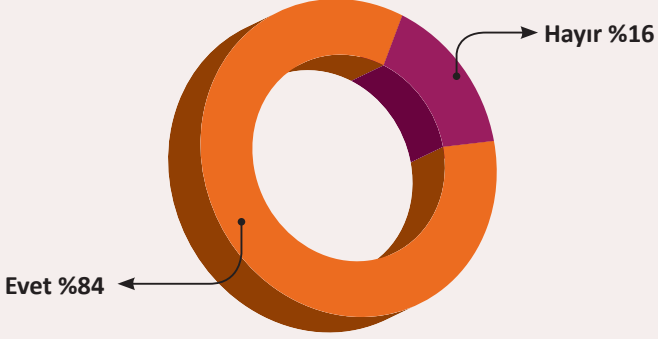
Yaşanılan şiddet türlerine verilen cevaplara bakıldığında yoğun olarak %48,4 oranıyla fiziksel şiddet ve %43,1 sözel şiddet gelmektedir. Oysa fiziksel şiddetin her türlü şiddet türünü kapsadığı bilinmektedir.

Diğer kadınların şiddetten kurtulmak için çaba harcıyıp harcamadıkları, çaba harcamıyorlarsa sebeplerin ne olduğu öğrenilmeye çalışıldı.

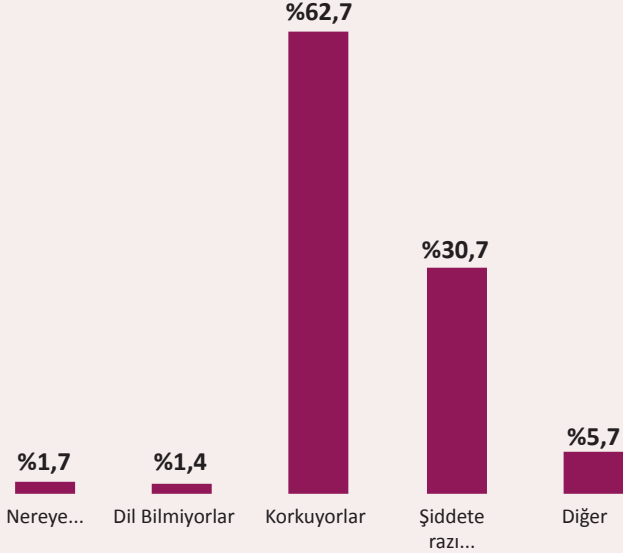
Görüşülen kadınların %84'ü, kadınların şiddetten kurtulmak için çaba harcamadıklarını belirttiler.

Kadınlar Şiddetten Kurtulmak İçin Çaba Harcıyor mu?

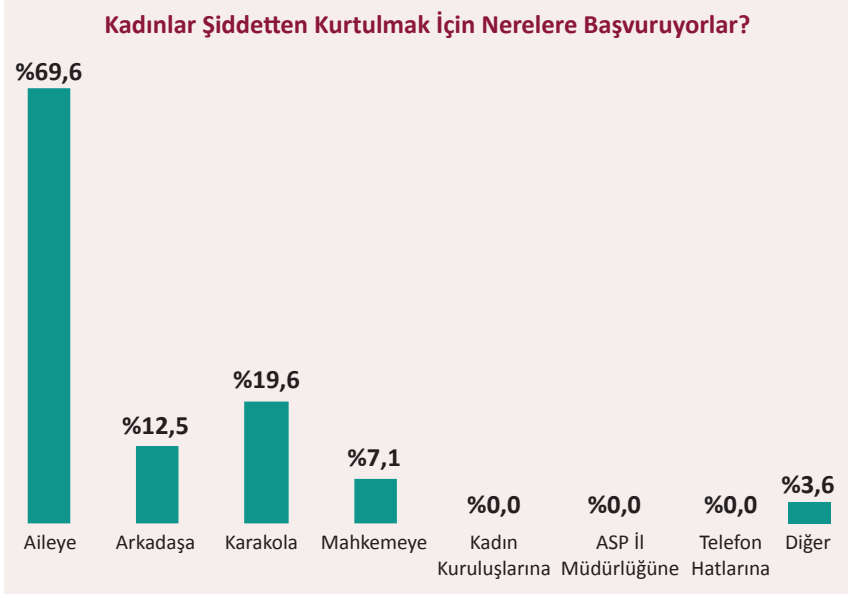

Neden çaba harcamadıkları sorusuna ise %62,7'si korktukları için, %30,7'si ise şiddete razı oldukları için çaba harcamadıklarını belirttiler.

Kadınlar Neden Şiddetten Kurtulmak İçin Çaba Harcamıyorlar?

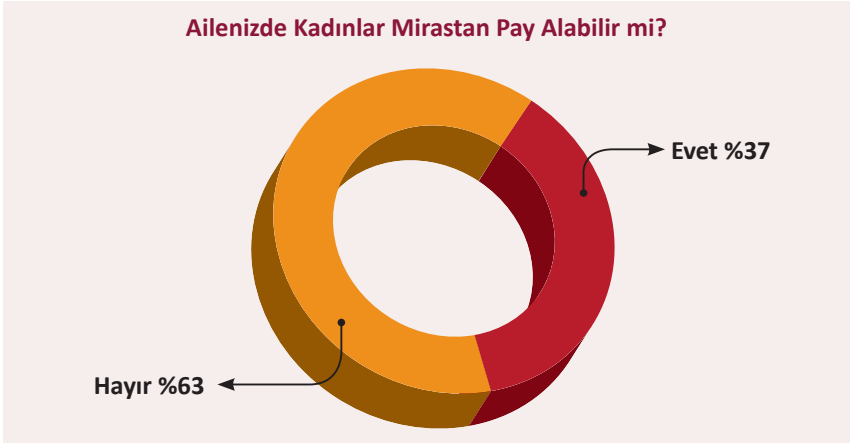

Şiddetten kurtulmak için çaba harcadıkları belirtilen %16 oranındaki küçük grubun %69,6'sının şiddetten kurtulmak için ailelerine başvurdukları tespit edildi.

Kadınlara mirastan pay alıp almadıkları soruldu. Mülkiyetin eşit paylaşımının kadın erkek eşitli konusundaki en önemli gösterge olduğu düşünülmektedir. Kadınların ikincilleştirilmesinin en önemli sebebi kadınların mülkiyet üzerindeki söz hakkını yok etmektir.

Ziyaret edilen kadınların %63'ü mirastan pay alamadıklarını ifade etmiştir. Mirastan pay alanların oranı %37'dir.

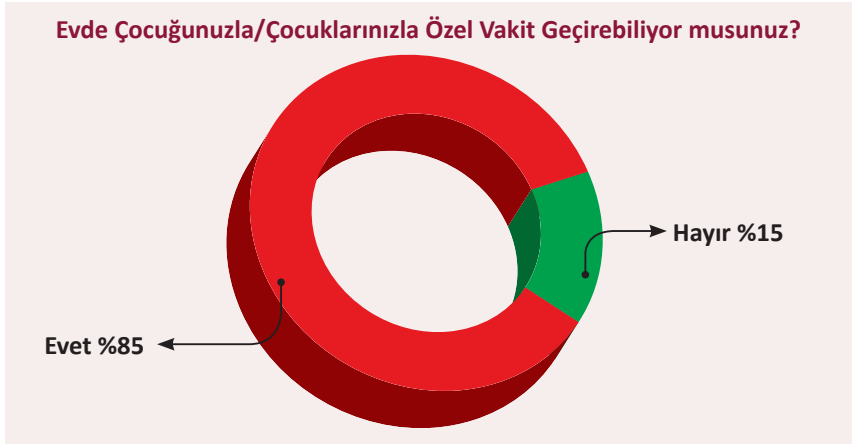
Miras hakkından yararlandığını belirten %37'lik gruba mirasın nasıl paylaşıldığı soruldu.

%77,7 miras paylaşımının Medeni Kanun'a göre yapıldığını, %17,4'ü ise törelere göre miras paylaşımı yapıldığını belirtti.

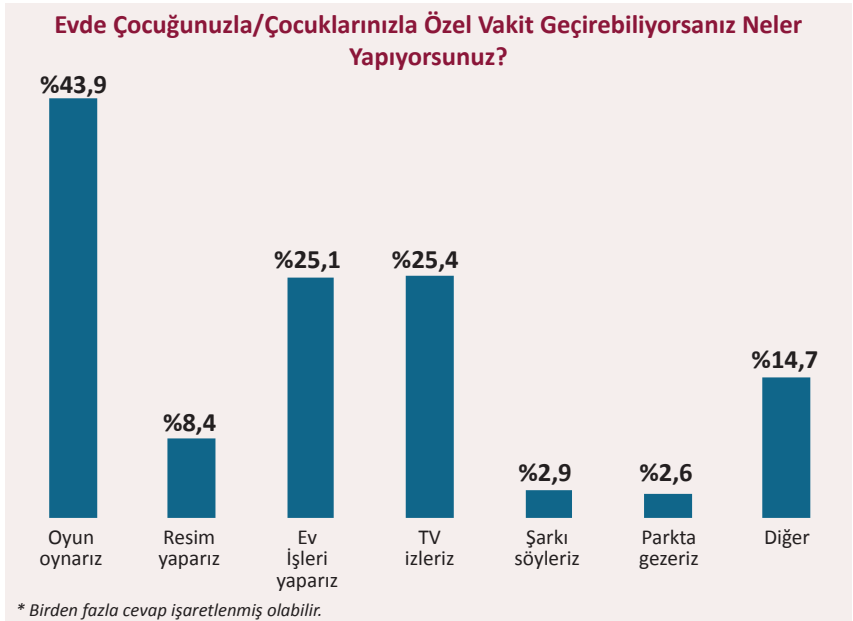
Miras paylaşımında dayanak alınan nedir	Sayı	%
Medeni kanun	143	77,7
Törelere (din, inanç vs.)	32	17,4
Bilmiyorum	9	4,9
Toplam	184	

Çocukların evdeki durumları, ebeveynleri ile ilişki biçimleri öğrenilmeye çalışıldı. Kadınlara evde çocukları ile özel vakit geçirip geçirmedikleri soruldu.

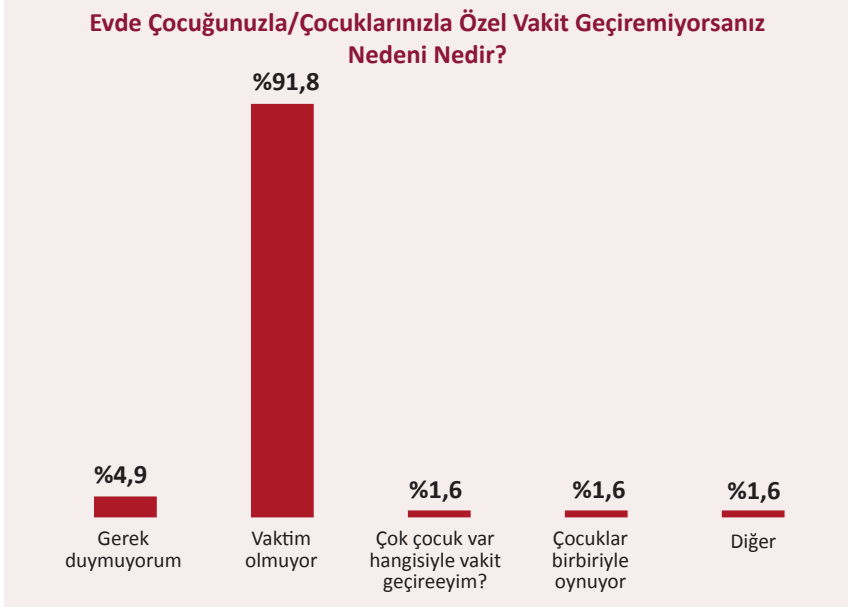
Kadınların %85'i evde çocukları ile özel vakit geçirdiklerini belirttiler.

Çocukları ile özel vakit geçirebildiğini ifade eden kadınlara özel vakitlerde neler yaptıkları soruldu. Tabloda görünen cevaplar alındı.

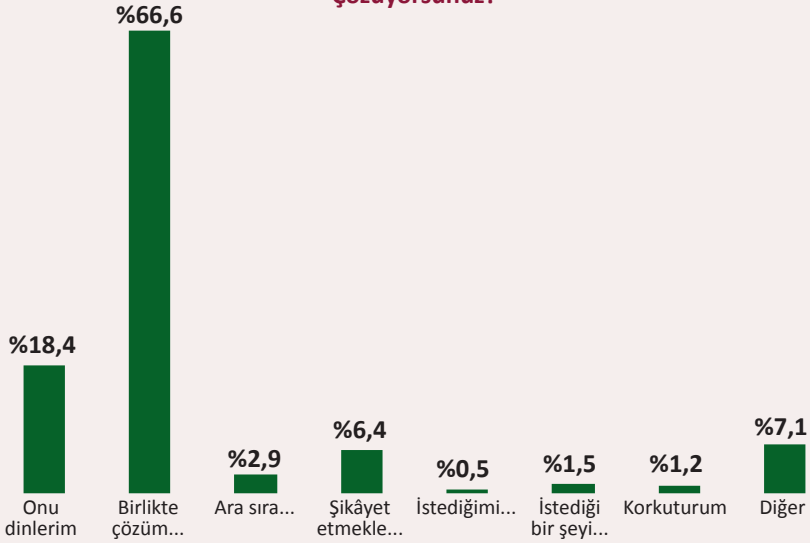
Çocukları ile özel vakit geçiremeyen %15 oranındaki kadına nedenleri soruldu. %91,8'i yüklenedikleri yoğun sorumluluklar nedeniyle vakit bulamadıklarını belirttiler.

Çocuklarla yaşanan sorunların nasıl çözüldüğü öğrenilmeye çalışıldı.

%66,6 oranında kadın evde çocuklarıyla sorun yaşadıklarında birlikte çözüm yolu aradıklarını ifade ettiler.

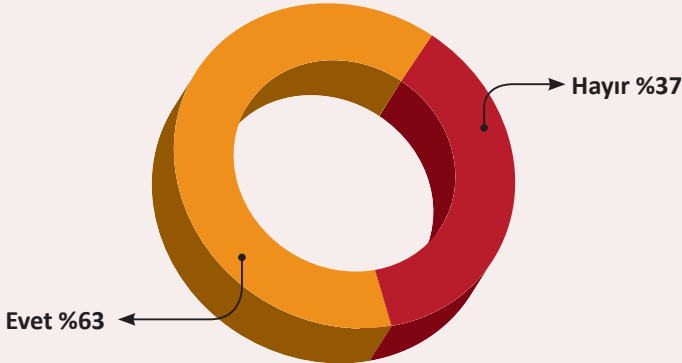
Evde Çocuğunuzla/Çocuklarınızla Bir Sorun Yaşadığınızda Nasıl Çözüyorsunuz?

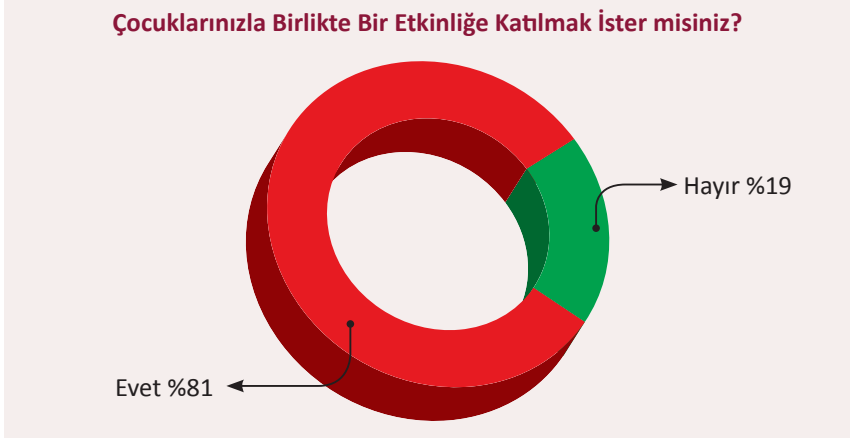
* Birden fazla cevap işaretlenmiş olabilir.

Çocukların birey olarak görülüp görülmediği öğrenilmeye çalışıldı. Aile ile ilgili kararlara çocukların dahil edilip edilmediği soruldu. %63 oranında kadın çocuklarına danıştığını belirtti. %37 oranındaki grup ise çocukları aile ile ilgili kararlara dahil etmediklerini belirttiler.

Ailenizle İlgili Kararlar Konusunda Çocuklarınıza Danışır mısınız?

Hane ziyaretleri sırasında kadınlara çocukları ile birlikte bir etkinliğe katılmak isteyip istemedikleri soruldu. Bu sorudan maksat Proje kapsamında yapılacak “Beraber Oynama Grupları” için katılımcı belirlemektir. Çocukları ile etkinliklere katılmak isteyen kadınların oranı %81 olarak tespit edildi. Bu kadınların bir kısmının “Beraber Oynama Grubuna” katılımı sağlandı.

Ziyaret edilen hanelerdeki ortalama kişi sayısı ve bu kişilerin hangi genişlikteki evlerde yaşadıklarını öğrenmek üzere aşağıdaki iki soru soruldu.

Hanede yaşayan ortalama kişi sayısı 6,8 olarak belirlendi. En kalabalık ailede 21 kişinin yaşadığı tespit edildi.

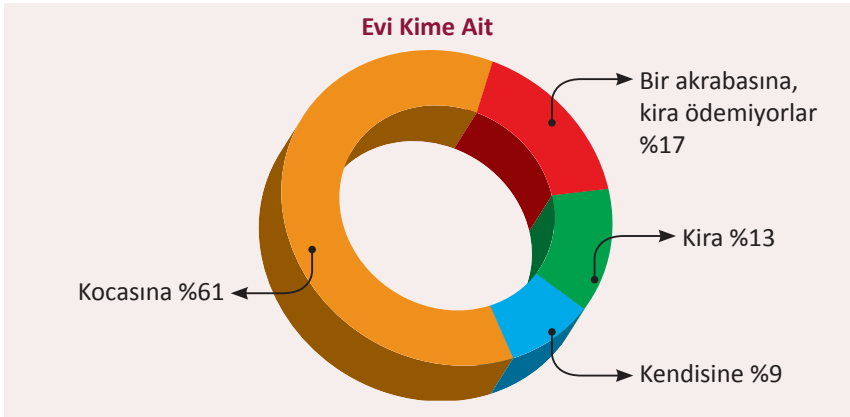
Hanede kaç kişi yaşıyor?	
Ortalama	6,8
En az	2
En fazla	21
Cevap veren kişi sayısı	503

Hanedeki ortalama 6,8 kişinin ortalama 4,3 odalı bir evde yaşadığı tespit edildi. Köylerdeki evlerin kent merkezlerindeki evlerden daha geniş olduğu görüldü.

Hanede oda sayısı	
Ortalama	4,3
En az	2
En fazla	8
Cevap veren kişi sayısı	503

Miras hakkının kullanımında olduğu gibi kadınların sahip oldukları gayrimenkuller de kadın erkek eşitliği konusunda önemli bir göstergedir. Kadınlara yaşadıkları evin kime ait olduğu soruldu. Kadınların sadece %9'u yaşadıkları evin kendisine ait olduğunu belirtti.

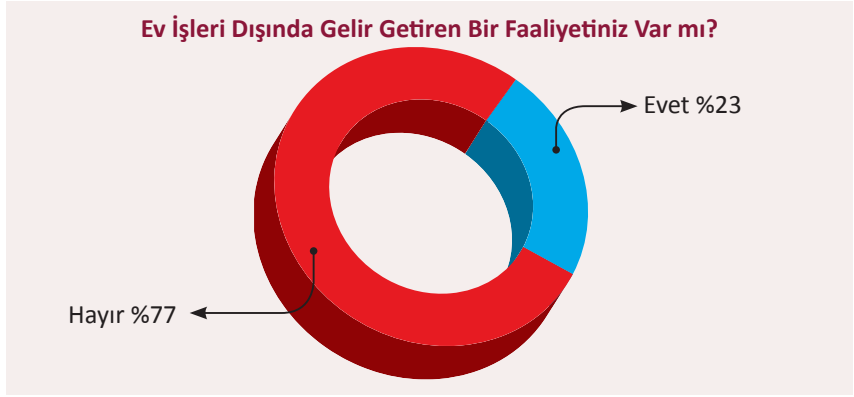

Kadınlara ev dışında bir işte çalışıp çalışmadıkları soruldu.

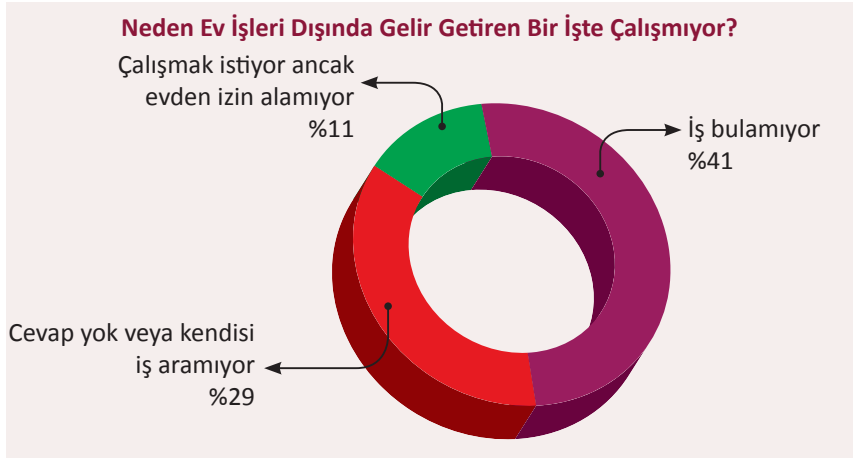
Hane ziyaretlerinin %66'sı köylerde yapıldı (173 hane şehir merkezi, 330 hane köylerde). Köylerde yaşayan kadınların tamamı ailenin hayvancılık ya da diğer tarım alanlarındaki işlerinde çalışmaktadır. Buna rağmen bu işleri "doğal kadınlık görevleri" içinde tanımladılar. Ev dışında bir iş olarak görmediklerini belirttiler.

Ev dışında iş olarak başka birine ait bir iş yerinde tanımlanmış bir ücret karşılığında çalışmayı tanımladılar ve buna göre cevaplar verdiler.

Kadınların %77'si ev işleri dışında gelir getiren bir faaliyetlerinin olmadığını belirtti.

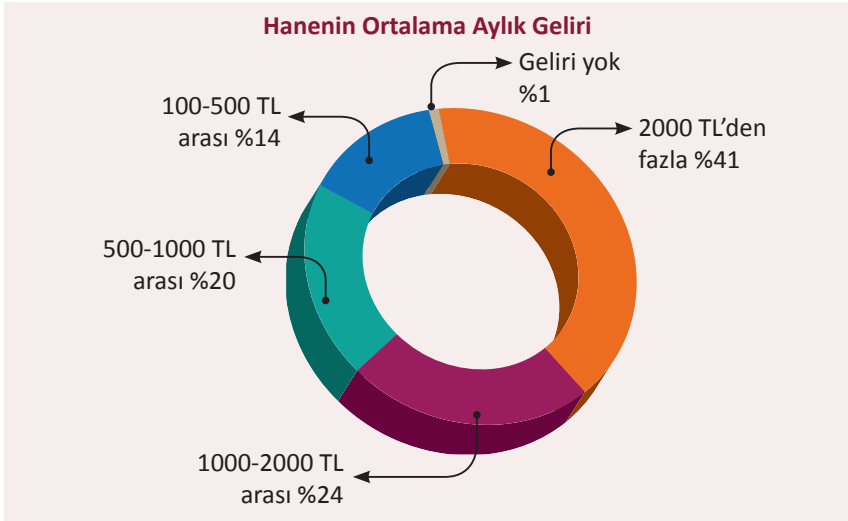

Evdeki yoğun sorumluluklarının yanı sıra kadınların %52'si iş bulabilirse dışarda da çalışmak istediğini belirtti.

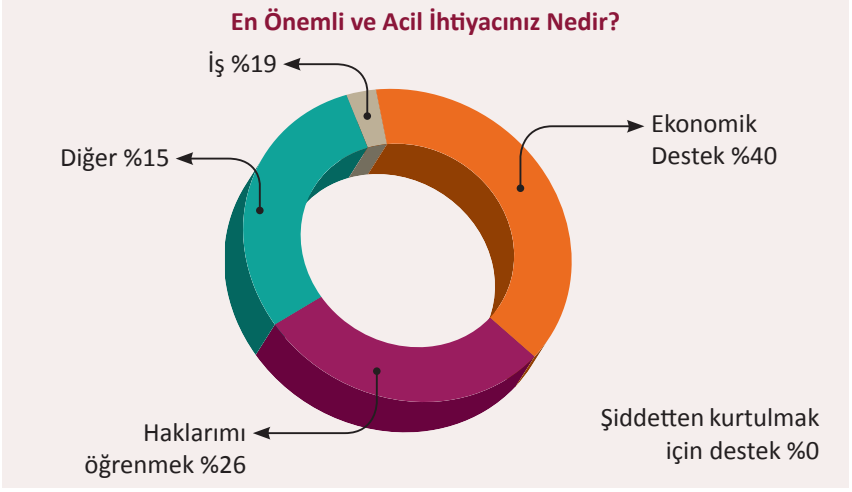
Hanenin aylık geliri öğrenilmeye çalışıldı.

Kadınların %58'i ayda TL500.- ile TL2.000.- arasında bir gelire yaşadıklarını ifade ettiler. Bu gelir aile içinde dışarıda çalışan birinin kazancı ya da alınan bir sosyal yardım olduğu, köyde yaşayan %66 oranındaki grubun aileye ait tarım işlerinden gelen ürünlerin bu gelire dahil etmediği gözlemlendi. Buna rağmen %58 oranındaki kadının açlık sınırının altında bir gelire yaşadığı tespit edildi.

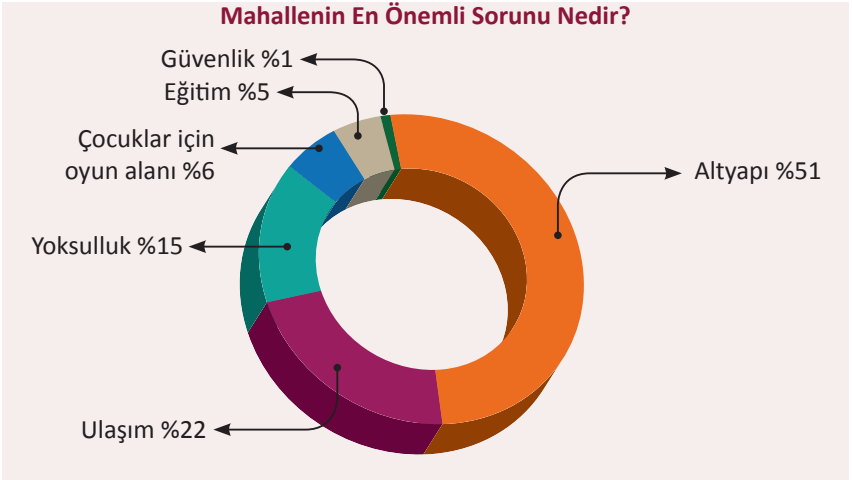
Kadınlara mahallelerinin ve kendilerinin en önemli sorunlarının ne olduğu soruldu.

Altyapı sorunu %51, ulaşım sorunu %22 ve yoksulluk %15 oranında ilk sırada yer aldı.

Kadınlara kendi ihtiyaçları sorulduğunda ise %40 ekonomik destek, %19 iş ve %26 oranında kadın haklarını öğrenmek istediklerini belirttiler.

Mahallenin ve kadınların tespit edilen sorunları ile hane halkı gelir tablosu arasındaki verilerin birbirini doğruladığı görüldü.

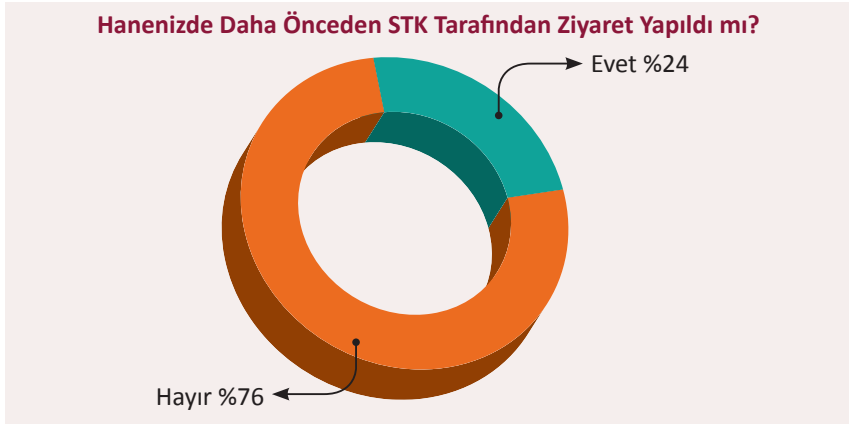

Hane ziyaretleri etki değerlendirme alışması

Hane ziyaretleri çalışması tamamlandıktan yaklaşık 6 ay sonra ‘‘Takip alışması’’ olarak adlandırılan etki değerlendirmesi çalışması yapıldı. Takip alışması için her faaliyet için ayrı ayrı olmak üzere formlar geliştirildi. Geliştirilen formlarda çalışmadan beklenen sonuçları ölçmek üzere geliştirilmiş sorular ve ayrıca çalışmanın belirlenen yöntemlere uygun yrtlp yürütülmediğini ölçmeye yönelik sorular yer aldı.

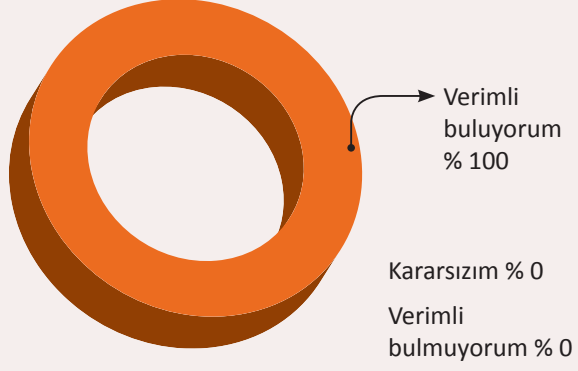
Takip formları her faaliyet için ulaşılan hedefin %10’una, projede görev almamış gönüllüler tarafından uygulandı.

Yapılan görüşmelerde daha önce bir STK ile görüşmemiş olanların oranı %76 olarak tespit edildi.

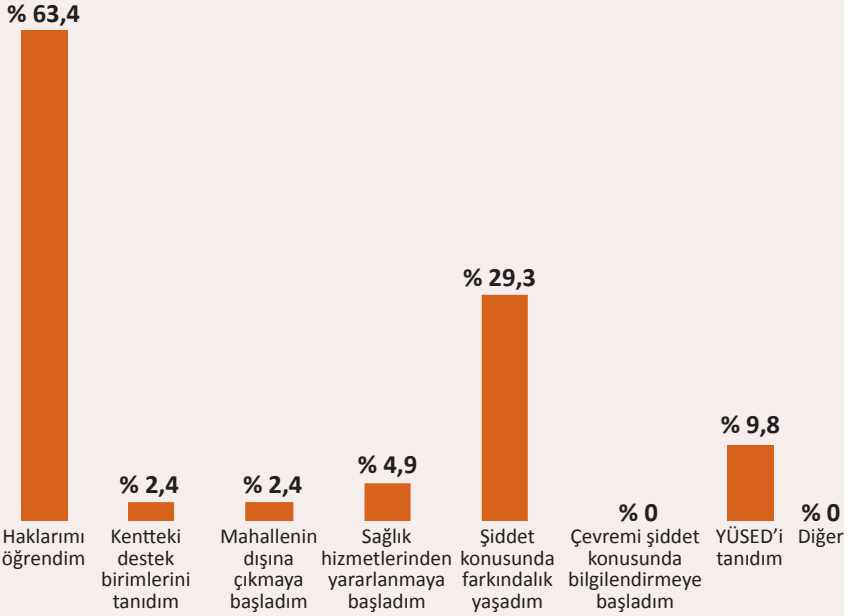
Ziyaret edilen kadınların tamamı YSED’in hane ziyaretlerini verimli bulduğunu belirtti.

Hanenizde Daha Önceden STK Tarafından Ziyaret Yapıldı mı?

Neden verimli buldukları sorulduğunda kadınların %63,4'ü haklarını öğrendiğini, %29,3'ü şiddet konusunda farkındalık yaşadığını, %9,8'i ise YÜSED'i tanıdığını ifade etti.

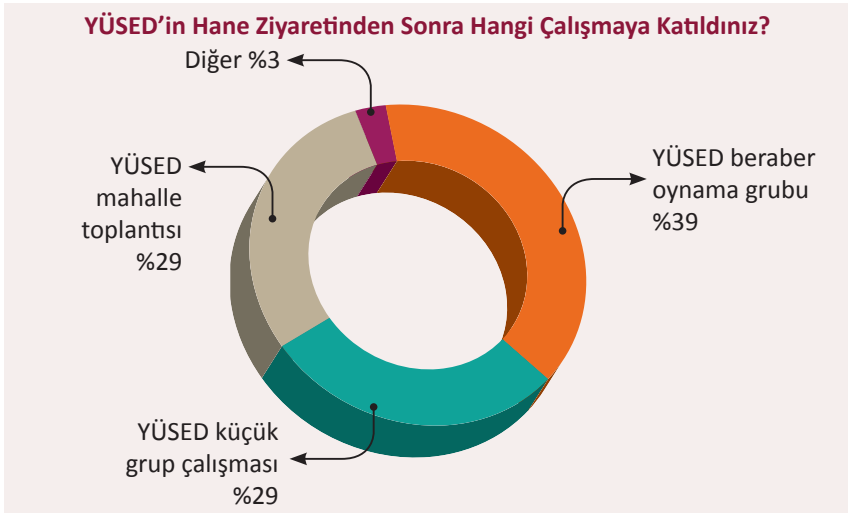
YÜSED'in Hane Ziyaretlerini Neden Verimli Buldunuz?

* Birden fazla cevap işaretlenmiş olabilir.

Hane ziyaretlerinin hedefi çok boyutlu yoksulluk ve geleneksel yapı nedeniyle evinde, sokağında, köyünde kapalı yaşayan kadınların çeşitli faaliyetlere katılarak güçlenmesine ve topluma katılmasına katkı sağlamaktı. Bu hedefe ulaşıldı. Kadınların tamamı en az bir faaliyete bir kısmı ise birden fazla faaliyete katılım sağladığını belirtti.

Ziyaret edilen kadınların %39'u beraber oynama grubuna, %29'u mahalle toplantısına ve %29'u küçük grup çalışmasına katılım sağladığını belirtti.

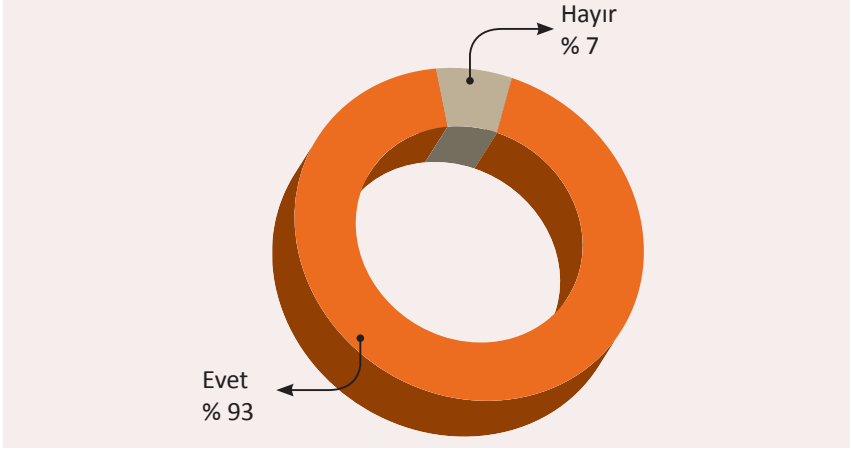

Kadınların sağladıkları güçlenme ile herhangi bir kamu hizmetinden yararlanıp yararlanmadığı soruldu. Bu soruya kadınların sadece %7'si evet diye cevap vermiş olsa da;

- Çalışmanın %66'sının köylerde yapıldığı,
- Yüksekova'daki katı geleneksel yapı dikkate alındığında %7'lik bir oranda da olsa kadınların çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek alma potansiyeline ulaştığını göstermektedir.

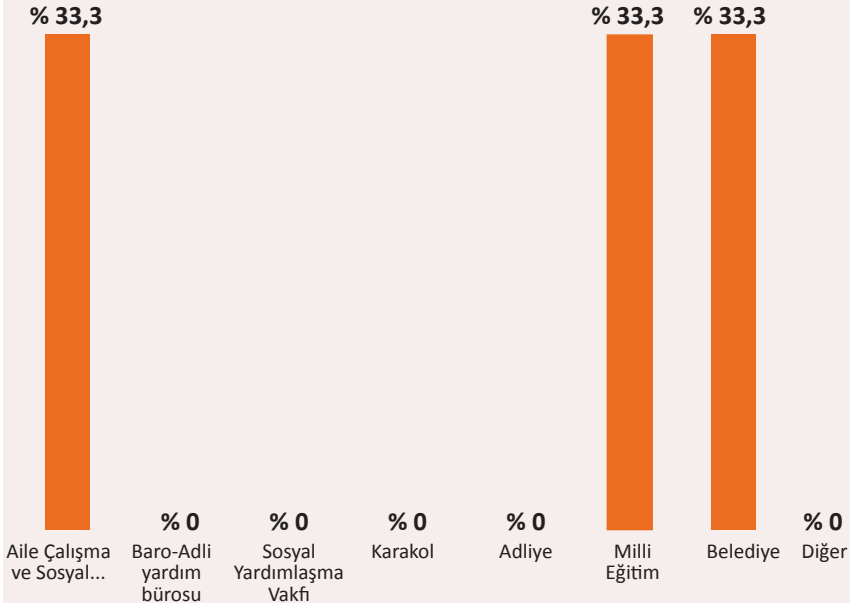
Bu açıklığın artarak devam edeceği öngörülmektedir.

YÜSED İle Tanıştıktan Sonra Kent Hizmetinden Yararlandınız mı?

Bir kamu kurum ve kuruluşundan destek alan %7 oranındaki kadının %33,3'ü AÇSP'den, %33,3'ü Milli Eğitim Müdürlüğünden, %33,3'ü ise Belediyeden destek talep ettiği ve aldığı tespit edildi.

YÜSED ile Tanıştıktan Sonra Hangi Kent Hizmetinden Faydalandınız?

Geri bildirimler

- Aslında kocam bana kapıya gelenlerle sakın konuşma, kimseye kapıyı açma der. Ben kocamla bu konuda tartışmak istemiyorum onun için bu görüşmeyi yapmak istemiyorum diyerek sizi reddetmek istedim. Ancak birkaç dakikalık konuşmadan sonra verdiğiniz samimiyet ve güvenle size evimin kapısını açtım.
- Bir kadının önceliği ekonomik özgürlüğünden önce kadın hakları konusunda bilgilenmek olmalı. Kendi haklarının farkında olmayan bir kadın elindeki parayı kullanamaz, onların kölesi olur ya da köle yaparlar tıpkı benim gibi.
- Aslında sizlerden bir isteğim olacak; bize anlattıklarınızın aynısını erkeklere de anlatsanız ne güzel olur.
- Ben gerçekten o ağır sözlerin şiddet olduğunu hiç düşünmemiştim.

Mahalle toplantıları

Mahalle toplantıları nasıl yapılır?

Bu toplantılara “Mahalle Toplantısı” denmesinin sebebi toplantıların kadınların katılımını sağlamak üzere hane çalışması yapılan mahallelerde yapılıyor olmasıdır. Proje başında mahalle toplantılarının; 50 kişilik gruplar halinde, kadınların kolay ulaşabilecekleri, mahallenin uygun bir mekânında (okul, taziye evi, kurs mekânları) yapılması ve her toplantıya en az bir kamu görevlisinin katılımının sağlanması planlanmıştır.

Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?

Pandemi dolayısıyla mahalle toplantıları önceden belirlenen mekânlarda değil; evlerin bahçelerinde 15-20 kişilik gruplar halinde sosyal mesafe kuralına uyularak gerçekleştirildi.

Mahalle toplantılarına, proje ve Yüksekova Sosyal Etki ve Kültür Derneği tanıtılarak başlandı, sonrasında toplumsal cinsiyet ve ataerkil sistemin kadınlar üzerindeki olumsuz etkileri, aile içinde kullanılan şiddet dilinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri, ayrımcılık, gibi konular konuşularak kadınların ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri Kamu Kurum ve Kuruluşları tanıtıldı.

Geri bildirimler

- Yüksekova’da kadınlar için çalışan bir dernek olduğunu bilmiyorduk.
- Kadınlar için böyle etkinliklerin yapıldığını görmek, bilmek beni mutlu etti.
- Bizim dışımızda bizim için çabalayan kadınlar var. Bu bizi güçlendirir.
- Sizin derneğinizle daha önce tanışmış olsaydık haklarımızın daha erken farkına varırdık.
- Sizin çalışmalarınızı daha önceden duymuş olsaydık kendi kazandığım parada söz hakkım olduğunu bilirdim.

- Derneğin varlığı bizi mutlu etti, en azından artık kapısını çalacağımız bize hitap eden bir yer var.
- Köyleri gezerek bu konuları anlatmanız çok güzel.
- İyi ki buraya geldiniz sizi tanıma fırsatımız oldu. Hem haklarımızı öğrendik hem de bizim için sosyal aktivite oldu.
- Şimdiye kadar sadece seçim zamanı bizi- kadınları bir araya topladılar; o da oy istemek için. Ama siz bizim için geldiniz. Bu bizi çok mutlu etti.
- Ben evden hiç dışarı çıkamıyorum çünkü kocam izin vermiyor. Buraya da ondan habersiz geldim, iyi ki gelmişim; bana çok iyi geldi.
- Yüksekova'da kadınlar için çalışan bir derneğin olduğundan haberi-miz yoktu. Yapacağınız her çalışmada yer almak isterim.
- Lütfen her zaman gelin. Bizim buna ihtiyacımız var, böyle derneklerin olması çok güzel. Özellikle kadın haklarını anlatmanız bizim için çok önemlidir. Hepimiz haklarımızı öğrenmek istiyoruz. Okula gönder-mediler ama siz dernekler sayesinde bunları öğreneceğiz.
- Küçük yaşta evlendim. Haklarımı bilmek ve çocuklarıma yararlı anne olabilmek için hep sizin buraya gelmenizi isterim. Biz köydeki kadın-lar haklarımızdan aslında her şeyden bihaber yaşıyoruz. Hayatın sa-dece koyun sağlamak, iş yapmak, çocuk doğurmak olduğunu zannedi-yorduk.
- Köyde yaşıyoruz, merkeze sadece hastanede işimiz olursa geliyoruz. Sizin buraya gelip bizlere haklarımızdan bahsetmeniz bizimle ilgilen-meniz bizi çok sevindirdi. Her zaman gelin, bizimle bu konuşmaları yaparsınız seviniriz.
- Bizi bir araya toplayıp haklarımız hakkında bilgilendirmeniz bize ina-nılmaz güç ve heyecan verdi. Evde işten güçten fırsat bulamıyoruz,

kendimize bile zaman ayıramıyoruz. Ama böyle bir derneğin olması umut verici.

- Gerçekten haklarımızdan haberimiz olmadan yaşıyoruz, gerçi bilsek de kendimizde savunma gücünü bulamıyorduk. Şimdi ise bir derneğimiz var. Bundan böyle kendimizi sizinle güçlendireceğiz.
- Köyümüze gelip bizlerle kadın ve çocuklar hakkında konuşmanız bizi memnun etti, ilk defa böyle bir şeyle karşılaşılıyor. Keşke her zaman gelseniz.
- Bizimle toplantı yapmanız bize güven ve sevgi verdi, çok güzel şeyler anlattınız; kapısını çalacağımız bir derneğin olduğunu öğrendik. İyi ki geldiniz haklarımızı daha iyi öğrenme yolunu bulduk her zaman bekleriz. Çadırlarımızın kapısı hep açık olacak sizlere.
- Bugün günlük işlerimizi bir kenara bırakmak büyük bir adımdı. Kadının toplumdaki yeri ve eşitliğini sizin vesilenizle öğrenmek, bihaber olduğumuz haklarımızı ve kadının toplumdaki yerini, gücünü artık bir hayalden öte bir hak olduğu gerçeğini bir de sizden duyup, geleceğimiz olan evlatlarımızı bu bilinçle büyütme ve yetiştirme için burada toplandık.
- Biz haklarımızdan habersiz, kadının eşit olmadığı ve bastırıldığı bir toplumda yetişerek bugünlere geldik ve tek gayemiz kız çocuklarımızın bizim gibi olmamaları, haklarını ve toplumdaki konumlarını bilecek büyümeleridir.
- Bu dernek bizi, kadınları temsil edecek; gücümüze güç katacak ve haklarımızı savunacak. Bu sebepten buraya biz sizin gelmenizi isteyip davet ettik, bize aktardıklarınız aklımızda kalarak geleceğe yönelik umutlarla dolduruyor içimizi. Sizleri çok sevdik, çünkü samimiyetiniz, içtenliğiniz yüzünüze vurmuş.
- Bu yaşıma geldim ilk defa bizi bir araya getirerek yapılan, kadınların haklarından konuşulan bir sohbet, çalışma gördüm. Çünkü ömrümüz işle güçle geçti, onun için bu hayattan hiçbir şey anlamadık. İstiyoruz ki bizim kızlarımızı da bir araya toplayıp bize anlattıklarınızın aynısını kızlarımıza anlatın.

Küçük grup çalışmaları

Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?

Proje kapsamında küçük grup çalışmalarının dernek binasında yapılması planlanmıştı. İlk üç çalışma dernek binasında gerçekleştirildi. Pandemi sebebiyle kadınların derneğe gelmesi zorlaşınca çalışmalar açık alanlarda, köylerdeki geniş mekânlarda ve katılımcı sayısı 10 kişi ile sınırlandırılarak yapıldı.

Farkındalık gruplarına katılan kadınlar, katıldıkları çalışma tamamlandıktan sonra çevrelerindeki kadınları son derece olumlu etkileyip, onları da gruplara katılmak üzere teşvik ettiler.

90 kadının farkındalık gruplarına katılması planlanmışken kadınların ısrarlı taleplerinden sonra yapılan grup çalışmaları ile toplam katılan kadın sayısı 172 olarak gerçekleşti.

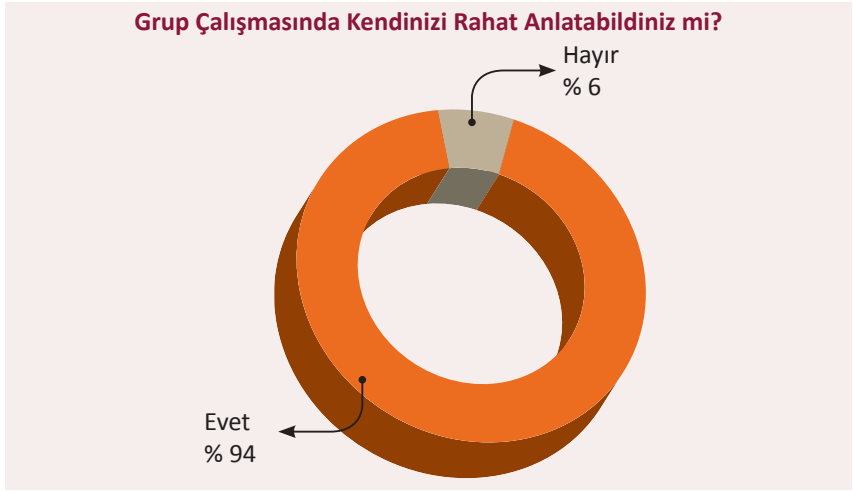
Farkındalık grupları tamamlandıktan sonra projenin son iki ayı içinde etki değerlendirmesi çalışmaları yapıldı. Takip çalışması olarak adlandırılan etki değerlendirmesi çalışması için formlar hazırlandı. Bu formlarda çalışma yönteminin ve çalışmanın yarattığı etkinin ölçülmesine yönelik sorular yer aldı.

Takip çalışması projede yer almayan bir ekip tarafından ve kadınlarla yüz yüze görüşülerek yapıldı.

Küçük grup çalışmaları etki değerlendirme sonuçları

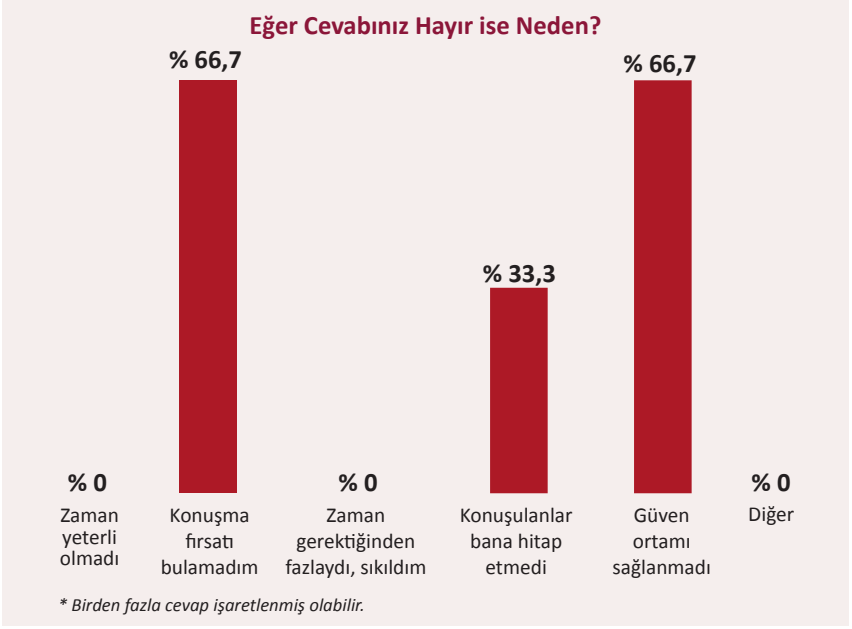
Katılımcı kadınlara grup çalışmasında kendilerini rahat ifade edip edemedikleri soruldu.

Küçük grup etki değerlendirmesi için görüşülen kadınların %94'ü grup çalışmasında kendisini rahat anlatabildiğini belirtti.

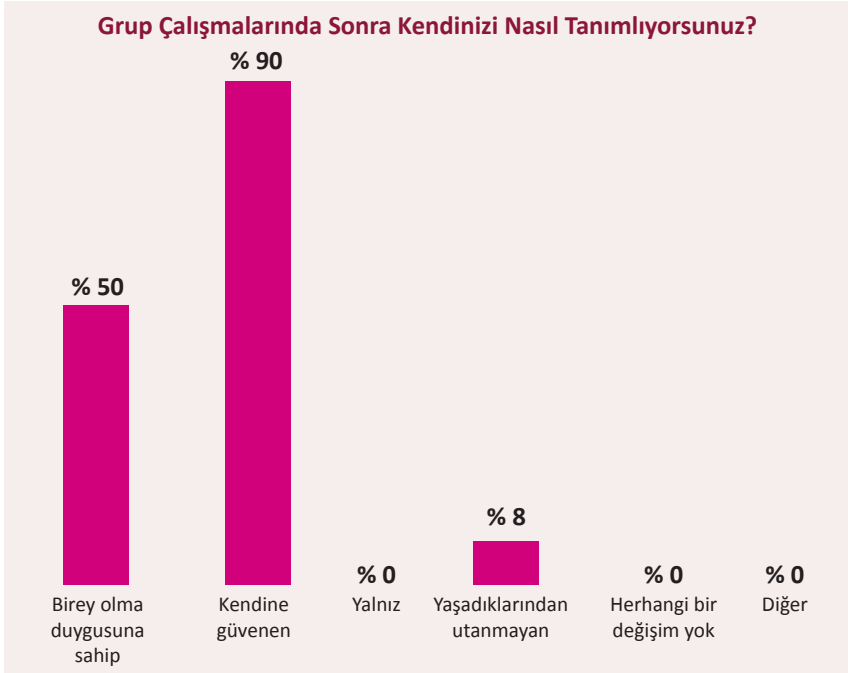
Grup çalışması sırasında kendisini rahat ifade edemediğini belirten %6 oranındaki gruba nedenleri soruldu. Konuşma fırsatı bulamadığını ifade edenlerin oranı %66,7, güven ortamı sağlanmadığını ifade edenlerin oranı da %66,7 oldu.

Grup katılımcılarının birbirlerini uzaktan tanıyor olmaları bile güvensizlik yaratabilmektedir.

Kadınlara farkındalık grubuna katıldıktan sonra kendilerini nasıl tanımladıklarına, hayatlarında değişiklik yapıp yapmadıklarına yönelik sorular soruldu.

Kadınlara grup çalışmasından sonra kendilerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda; %90'ı kendine güvenen, %50'si birey olma duygusuna sahip, %8'i artık yaşadıklarından utanmadığını dile getirdi.

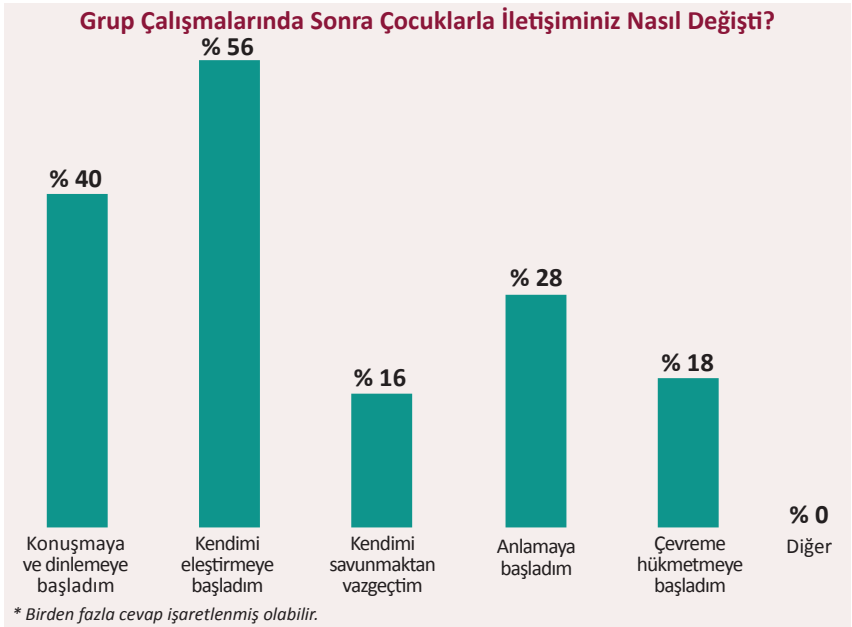

Grup çalışmasından sonra iletişiminiz değişti mi sorusuna katılımcıların %100'ü "evet" cevabı verdi.

Katılımcılara iletişimlerinin nasıl değiştiği sorulduğunda, %56'sı kendini eleştirmeye başladığını, %44'ü konuşmaya ve dinlemeye başladığını, %28'i anlamaya başladığını ifade etti.

En önemli değişiklik grup çalışmasına katılan kadınların çocukları ile kurdukları iletişim konusunda oldu.

Kadınlar şiddeti ve türlerini, zararlarını öğrendikçe hem çocuklarına uyguladıkları şiddeti hızla kesmekte hem de çocuklarını şiddetten korumak için çaba harcamaktalar.

Grup çalışmasına katılan kadınların %100'ü çalışmadan sonra çocuklarla iletişimlerinin değiştüğünü dile getirdi.

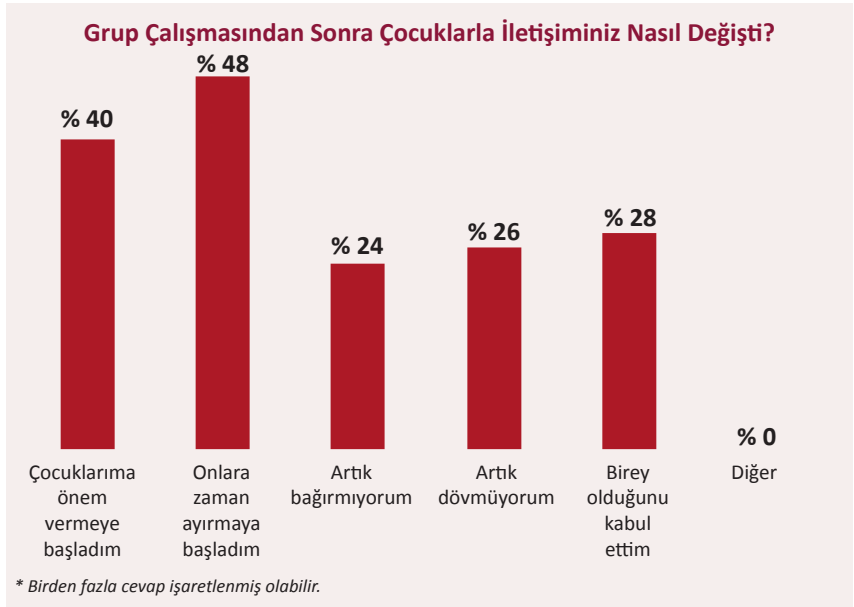

Çocuklarla iletişimin nasıl değiştüğünü sorulduğunda; %48'i çocuklarına zaman ayırmaya başladığını, %40'ı çocuklara önem vermeye başladığını, %28'i çocuğunun birey olduğunu kabul ettiğini, %26'sı artık çocuğunu dövmediğini, %24'ü ise çocuğuna artık bağırmadığını ifade etti.

Grup çalışmasından sonra farkındalık yaşanan konuların sıralanması istendi. Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi;

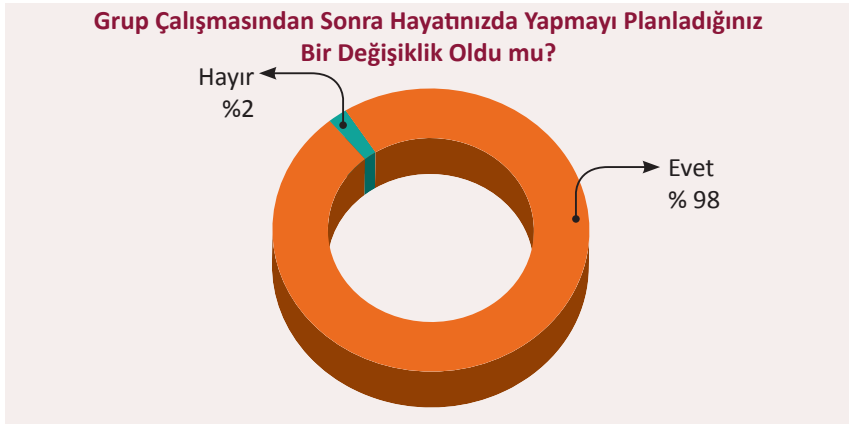
En büyük farkındalık %4,5 oranda şiddet ve türlerinin fark edilmesi konusunda yaşandı.

Bir sonraki farkındalık %3,6 ile kız ve oğlan çocuklarına farklı davranılması ve %3 ile toplumsal cinsiyet rolleri konusunda yaşanan farkındalık oldu.

Grup çalışmasında en etkili farkındalığı hangi konuda yaşadınız (Önem sırasına göre numaralandırınız)	1 İL	
	Sayı	%
Toplumsal cinsiyet rollerini fark ettim (kadınlık ve erkeklik rolleri)	50	3,0
Kız ve oğlan çocuklarına farklı davrandığımı fark ettim	50	3,6
Şiddetin ve şiddet türlerinin tanımını öğrendim	50	4,5
Şiddetten kurtulmanın mümkün olduğunu fark ettim	50	2,8
Diğer	50	1,0
Cevap veren kişi sayısı*	50	

Kadınlara grup çalışmasından sonra hayatlarında yapmayı planladıkları bir değişiklik olup olmadığı soruldu. Değişiklik yapma planı olduğunu ifade eden kadın oranı %98 olarak tespit edildi.

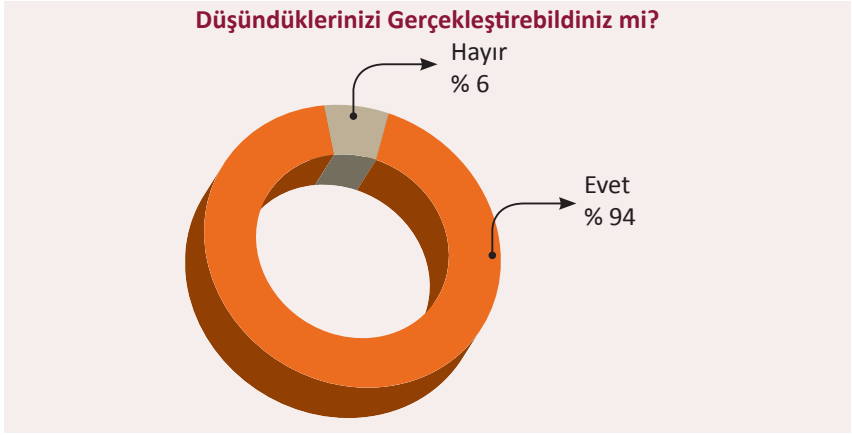

Planladıkları değişiklikleri gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri ile ilgili soruya “evet” cevabı verenlerin oranı %94 olarak tespit edildi.

“Evet” cevabı veren kadınlarla yapılan odak grup çalışmaları değişimi aşağıdaki gibi tanımladılar.

- Çocuklarımla iletişimimi değiştirdim.
- Yaşadığım şiddetten utanmıyorum.

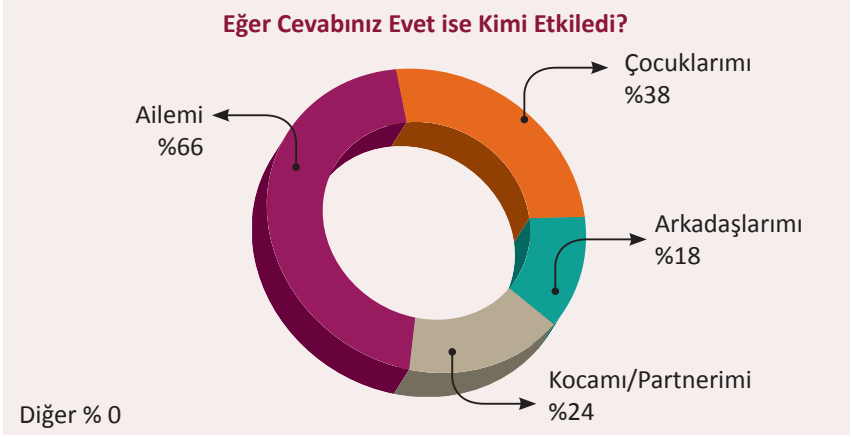
- Yaşadığım şiddeti paylaşmaya başladım.
- Bana şiddet uygulayanlara karşı artık tepkisiz kalmıyorum.

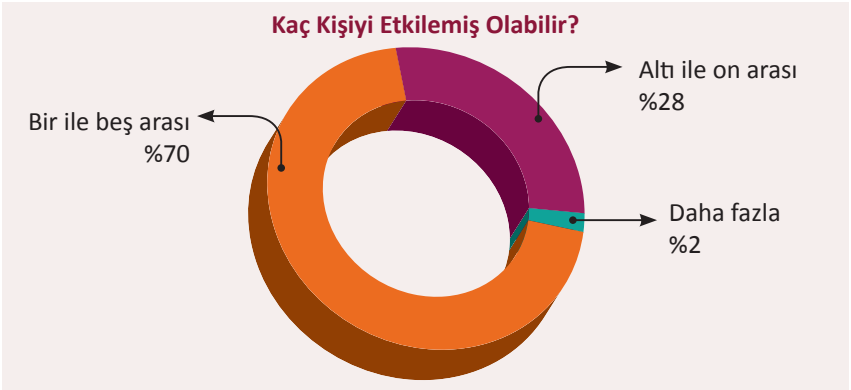
Çalışmaya katılan kadınların %100'ü yaşadıkları farkındalığın ve değişimin çevrelerini de etkilediğini dile getirdi.

Yaşadığınız değişiklik kimleri etkiliyor sorusuna; %66'sı ailemi, %38'i çocuklarımı, %24'ü kocamı/partnerimi, %18'i arkadaşlarımı etkiledi diye yanıtladı.

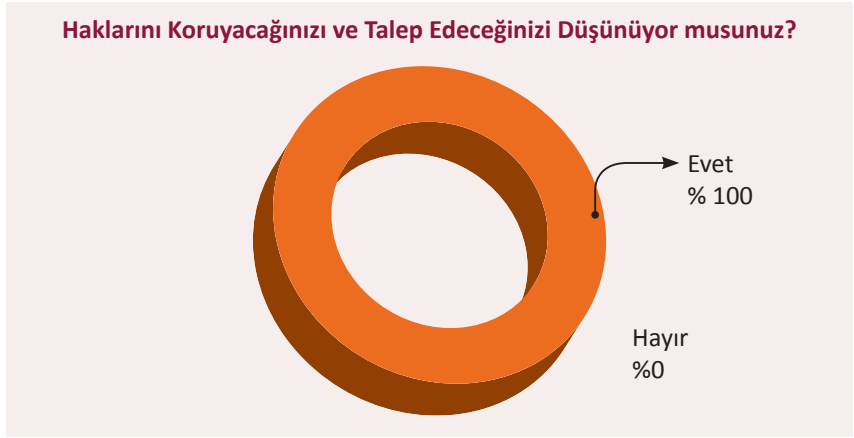
Etkiledikleri kişi sayısı sorulduğunda %70'i 1 ile 5 kişiyi, %28'i 6 ile 10 kişiyi, %2'si daha fazla kişiyi etkilediğini ifade etti.

Kadınlara bundan sonraki yaşamlarında haklarını koruyup korumayacakları, haklarını talep edip etmeyecekleri soruldu.

Görüşülen kadınların %100'ü bundan sonraki yaşamlarında haklarını koruyacaklarını ve talep edeceklerini belirtti.

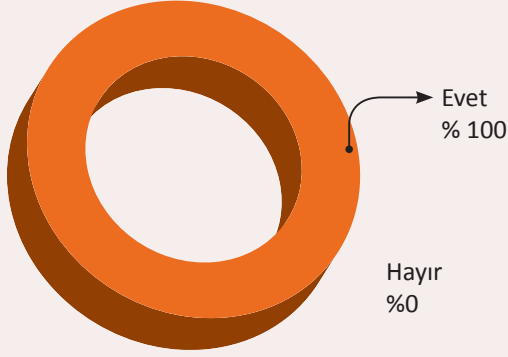
Bu sonuç proje ile elde edilen en önemli sonuç oldu.

Farkındalık gruplarının hedeflenen önemli sonuçlarından biri de katılımcıların şiddetin tüm insanlığa zarar verdiğini “haklı şiddet olamayacağını” fark etmelerini sağlamaktır.

Görüşülen kadınların %100'ü şiddetin tüm insanlara zarar verdiğine inandığını ifade etmiştir.

Şiddetin Tüm İnsanlara Zarar Vermediğini Düşünüyor musunuz?

Geri bildirimler

- Ben üniversite mezunuyum ailem okumama engel olmadı ama bu çalışmadan sonra fark ettim ki erkek egemen bir ailede büyümüşüm. Bundan sonra toplumda şahit olduğum, beni rahatsız eden olaylara artık sessiz kalmayacağım ve ileride çocuk büyütürsem kesinlikle çok dikkatli büyüteceğim.
- Ben dilini hayatımda kullanmaya dikkat ediyorum. Hem kızım hem oğlum var; aralarında ayırım yapmadan onları büyütmeye çalışıyorum.
- Çocuklarıma farkında olmadan ayrımcılık yapıp şiddet uygulamışım.
- İlk defa kendimi önemsedim, içime yolculuk yapmak çok iyi geldi. Evde eşimle her tartışmamda susmamın aslında beni ne kadar yıpratıldığını gördüm.
- Üniversiteden mezun olduğumda arkadaşım “gel birlikte iş kuralım,” demişti. Babam engel oldu. İleride çocuk sahibi olduğumda çocuklarımla isteklerine karşı duyarlı bir anne olacağım.

- İsmimi halam ve babaannem koymuş. Şimdi siz sorunca sorgulamaya başladım; insan dünyaya getirdiği çocuğuna neden kendisi isim vermez diye.
- Ben dilini yanlış biliyormuşum. Örneklemelerinizden sonra, ben dili kullandığımı zannederek çocuklarıma karşı bencillik yaptığımı fark ettim.
- Kardeşlerim arasında ayrımcılık yaptığımı fark ettim.
- Ben ilk geldiğimde birileri konuşacak, biz dinleyeceğiz zannetmiştim. Ama paylaşımın olduğu ve birlikte sohbet tarzında olan bir çalışma oldu ve bu da çok iyi oldu.
- Keşke bütün kadınlar bu çalışmaya dâhil olsalar.
- Böyle bir çalışmanın olduğunu herkese anlatacağım. Kendimle ilgili de birçok şey fark ettim. Mesela; kadına-bayan, adetliyken-hastayım demek gibi.
- Kendimi ve karşımdakini anlamaya çalıştım. Empati ile algıyı değiştirdim. İyi bir dinleyici olup olmadığını sorguladım. Arkadaşım yaşadığı olayı anlatırken acısını hissettim.
- Ben dili; kırmadan ve yargılamadan konuşmaktır.
- Aslında konuşurken sen dili kullanarak şiddet yaratıyormuşum
- İstanbul'da okudum, Hakkarili olduğum için çok ayrımcılık yaşadım.
- Eskiden eşim beni çok döverdi, çok kıskançtı, dayak yediğim zaman kimse bilsin istemezdim. Şu anda dayak yemiyorum. Söylediklerinizden sonra dayak yesem sessiz kalmam.
- Erkek ve kadın arasındaki iletişim farklılıklarına hiç bu kadar dikkat etmemiştim.

- Derneklere karşı önyargım vardı; konuşmalarınız, tavrınız çok samimi geldi, gerçekten güven veriyorsunuz.
- Babam kavuşamadığı eski sevgilisinin ismini vermiş bana, bu yüzden ismimden hiç memnun değilim.
- Kadın toplum baskısından dolayı iletişim kurarken hep çekingen davranır. Evet ve hayırları hep kısık sesledir, ama erkeğin her şeye cevabı kesin ve yüksek seslidir.
- Kadının kısıtlı belli bir alanı var. Buda bir şiddet türü bence.
- Kayınpederim hareket ve mimikleriyle şiddet uygular.
- Abim giyim kuşamıma, hatta okuyacağım bölüme kadar karıştı.
- Kız olduğumuz için her oyunumuz kısıtlandı, oyun oynamayı dahi sadece erkeklere hak gördüler.
- İlk defa bedenimi dinledim, bedenime çok eziyet ettiğimi fark ettim. Bir de hayatımı düşündüm; elimde bir sihirli değnek olsa da hayatımı değiştirsem diye düşündüm.
- Bu çalışma ile kendimi hatırladım, aslında kendimin farkına vardım.
- Artık daha rahat tanımlayabiliyorum; yaşadığım ve yaşattığım şiddeti.
- Ben dilini sizlerle öğrendim, aslında çok önemli bir kavrammış ve herkesin özenerek kullanması gerektiğini düşünüyorum.
- Maruz kaldığım şiddetten kurtulmak için çaba harcayacağım. Bugüne kadar çok ezildim, bundan sonra beni ezmelerine müsaade etmeyeceğim.
- Şiddet türlerini yeni öğrendim ve iz bırakan asıl şiddet psikolojik şiddetmiş.

- Gördüğümüz şeyin aslında şiddet olduğunu yeni fark ettim benim için şiddet sadece fizikseldi, oysa kocamın çocukların yanında bana bağırması da şiddetmiş. Hem bana hem de çocuklarıma artık bağırmasına müsaade etmeyeceğim en azından bağırarak için bahaneler üretmesinin önüne geçeceğim.
- Kadınlar herşeyi kabul etsin diye erkekler şiddet uyguluyor.
- Şiddetin haklı sebebi olamaz. Kadın haketmez; erkek kendini iktidar sandığı için uygular.
- Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik şiddetin en büyük kaynağı.
- Çağ değişiyor biz neden değişmeyelim.
- İleride anne olduğumda aileyle ilgili bir karar alınacağı zaman ben ve çocuğumun da dahil edilmesini isteyeceğim.
- Ben dili kullanarak onun değişmesi için elimden geleni yapacağım.
- Değiştirmek için yeterli gücümün olduğunu öğrendim.
- Kadınlar şiddeti sadece evlerinde değil dışarıda da görüyorlar.
- Okumak istediğimde sen kızsın deyip beni okutmadılar. En büyük şiddet buydu.
- Şunu fark ettim ki, ben aslında annemin devamıyım. Böyle olmak istemezdim.
- Sizlere önyargıyla yaklaşmıştım aslında, gerçekten çok verim aldım. Bugün sizinle daha fazla zaman geçirmek için ev işini olabildiğince çabuk bitirdim. Yüreğimde çok güzel bir sevinç vardı.

Beraber oynama grupları

Pandemi dolayısıyla sahada nasıl yürütüldü?

Beraber oynama grupları; çocukların birey kabul edildiği, yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı yöntemlerle, şiddetsiz iletişim biçimlerini öğrenmelerine yönelik ebeveyn ve çocuklardan oluşan birlikte oynama gruplarıdır.

Proje planlanırken beraber oynama gruplarının hem çocuklarını okul öncesi eğitime gönderemeyen ailelerle hem de okul öncesi eğitim kurumlarında yapılması planlanmıştır. Pandemi süresince eğitim kurumlarının kapalı olması sebebiyle çalışmalar evlerde, sokaklarda gerçekleştirildi. Çalışmalarda KAMER Vakfı'nın geliştirdiği "Beraber Oynama Grubu El Kitabı" kullanıldı ve bir uzmandan destek alındı.

Yapılan grup sayısı: 6

Katılımcı sayısı: 49 Ebeveyn- 49 Çocuk

Beraber oynama gruplarına katılan çocukların %51,1'i oğlan, %48,9'u kız çocuğu idi.

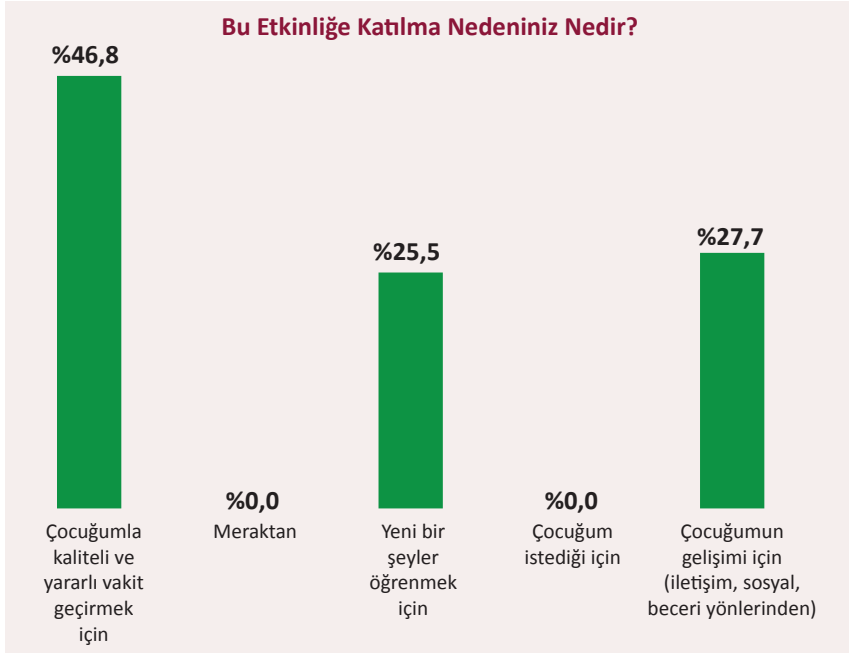
Yürütülen hane ziyaretleri, mahalle toplantıları ve farkındalık gruplarında beraber oynama grupları hakkında bilgi verilmiştir. Grupların nasıl yapılacağı, kimlerin katılabileceği anlatılmıştır. Beraber oynama gruplarına katılmak isteyen kadınlar bu çalışmalar sırasında belirlendi.

Diğer faaliyetlerde olduğu gibi beraber oynama grupları tamamlandıktan sonra projenin son aylarında etki değerlendirmesi yapıldı.

Beraber oynama grupları etki değerlendirme çalışması

Etki değerlendirme çalışması ile ilgili sonuçların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

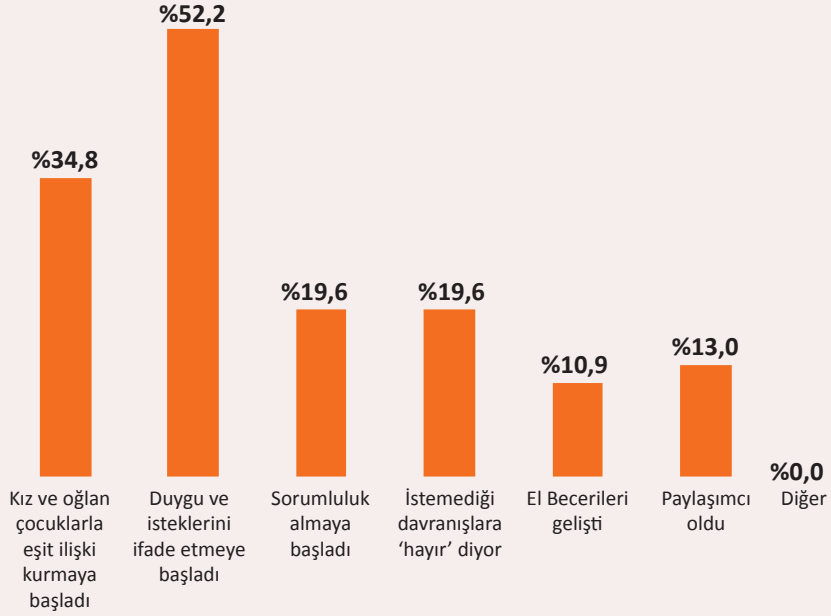
Kadınlara beraber oynama gruplarına neden katılmak istedikleri soruldu. %46,8 oranında kadın “çocuğumla kaliteli ve yararlı zaman geçirmek için”, %27,7 oranında kadın “çocuğumun gelişimi için”, %25,5 oranında kadın ise “yeni bir şeyler öğrenmek için” diye cevap verdi.

Beraber oynama grubunun çocuklar üzerindeki etkisi öğrenilmeye çalışıldı.

Çalışmaya katılan ebeveynler, beraber oynama grubunun çocuklar üzerinde yarattığı etkiyi sırası ile; %52,2 “duygu ve isteklerini ifade etmeye başladı”, %34,8 “kız ve oğlan çocuklarla eşit ilişki kurmaya başladı”, %19,6 “sorumluluk almaya başladı”, %19,6 “istemediği davranışlara hayır diyor”, %13,0 “paylaşımçı oldu”, %10,9 “el becerileri gelişti” şeklinde yanıtladı.

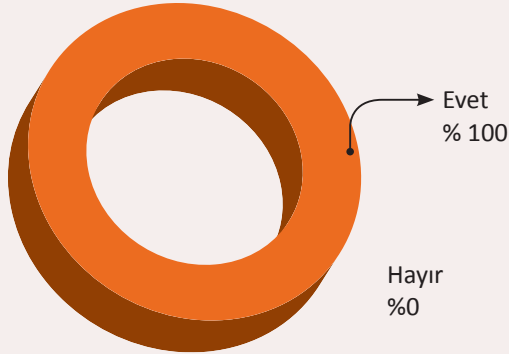
Etkinliğin Çocuğunuz Üzerinde Yarattığını Düşündüğünüz ya da Gözlemlediğiniz Olumlu Etkiler Nelerdir?

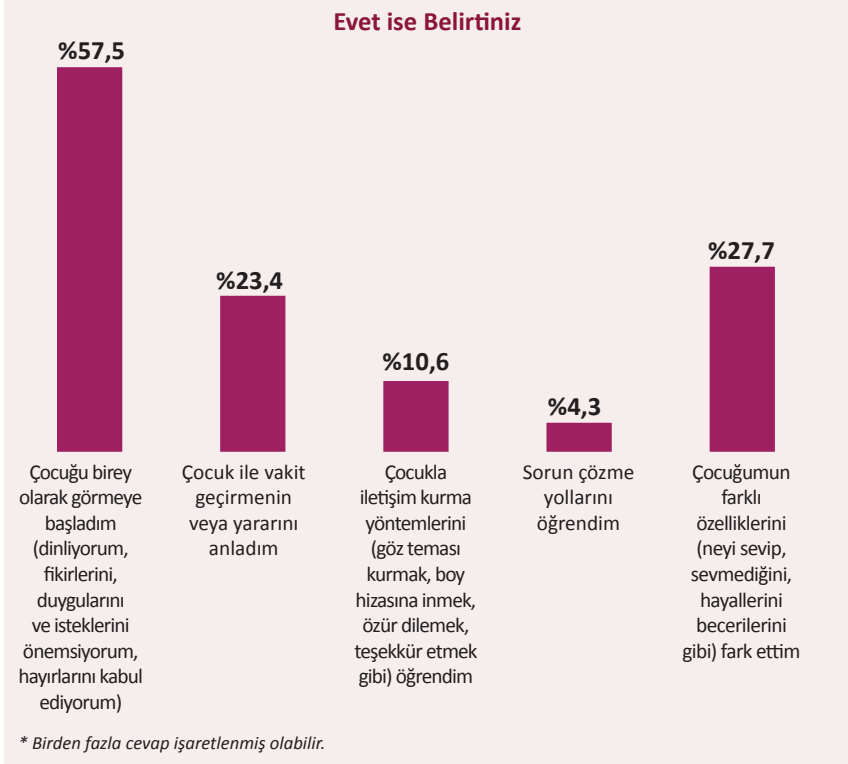
* Birden fazla cevap işaretlenmiş olabilir.

Berberer oynama grubuna katılan ebeveynlerin %100'ü etkinliğin çocuğı ile ilişki ve etkileşimine olumlu etkisi olduğunu ifade etti.

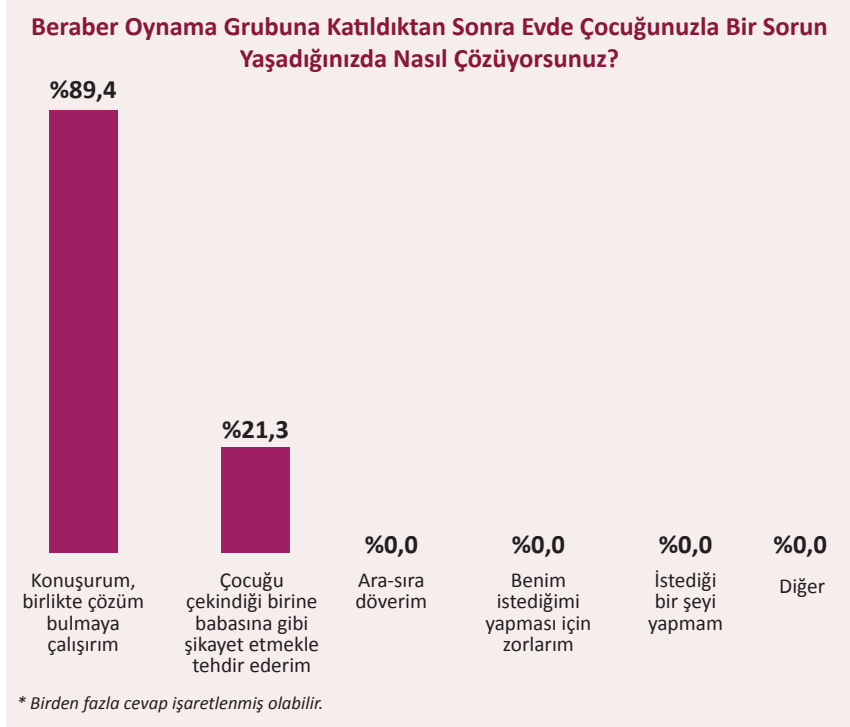
Etkinliğin Sizin Çocuk ile İlişki ve Etkileşim Açısından Etkisi Oldu mu?

Etkinliğin sağladığı olumlu ilişki ve etkileşimin içeriğine bakıldığında; %57,5'i çocuğunu birey olarak görmeye başladığını, %27,7'si çocuğunun farklı özelliklerini, neyi sevip sevmediğini fark ettiğini, %23,4'ü çocuk ile vakit geçirmenin önemini ve yararını anladığını, %10,6'sı ise çocukla iletişim kurma yöntemlerini öğrendiğini belirtti.

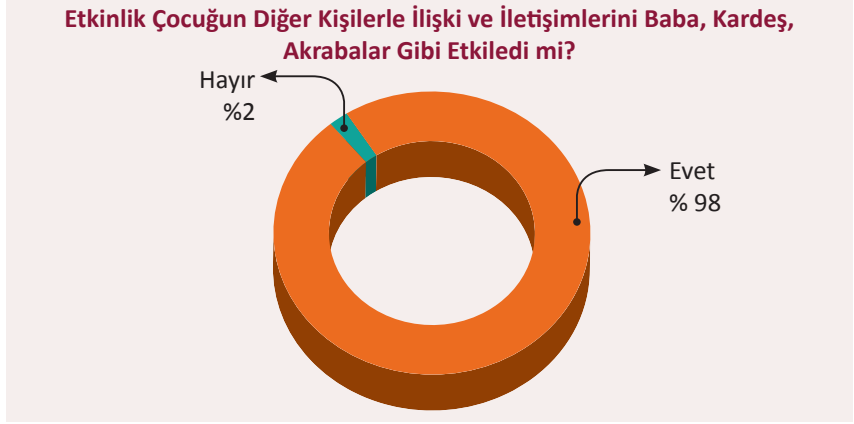

Berber oynama grubuna katılan ebeveynler çalışmaya katıldıktan sonra çocukları ile problem yaşadıklarında %89,4 oranında konuşarak birlikte çözüm bulmaya çalıştıklarını belirttiler.

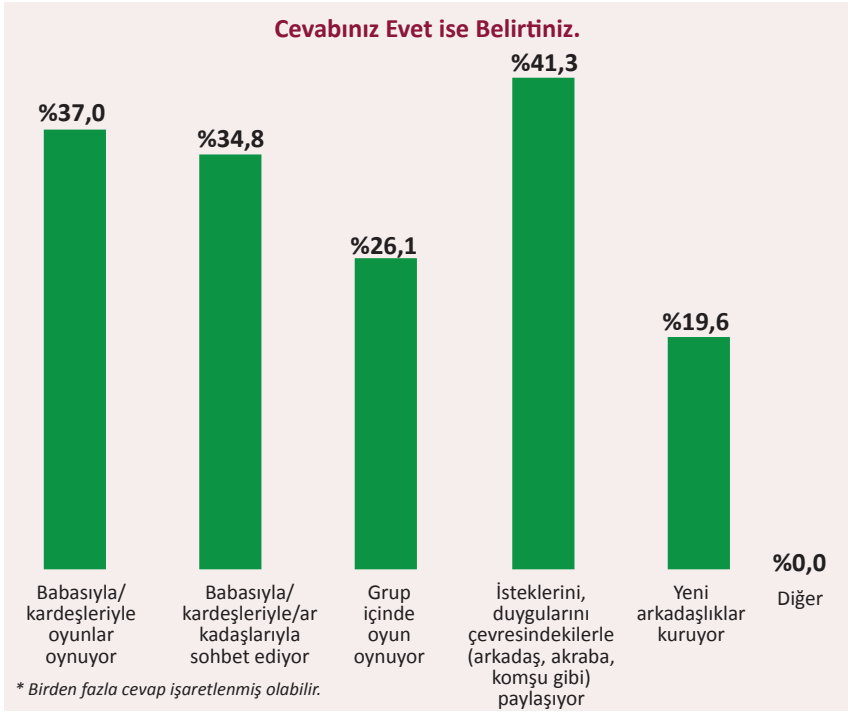

Etkinliğin çocuğun diğer kişilerle olan ilişki ve iletişimlerini etkileme oranı sorulduğunda %98 oranında “evet” cevabı alınmıştır.

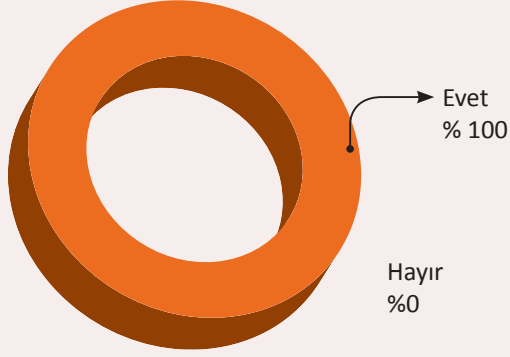

Çevresindekilerle ilişki ve iletişimin içeriğine bakıldığında; %41,3 ile “ocuğun istediklerini, duygularını çevresindekilere daha rahat ifade etmesi” ilk sırada gelmekte; bunu %37 ile “babası ve kardeşleriyle oyun oynaması”, %34,8 ile “evresindekilerle sohbet etmesi” ve %19,6 ile “yeni arkadaşlıklar kurması” takip etmektedir.

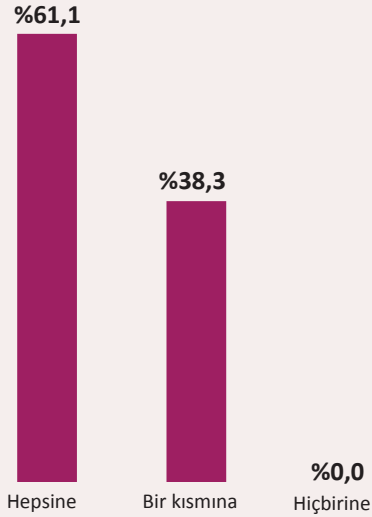
Ebeveynlere beraber oynama gruplarının beklentilerine cevap verip vermediği soruldu. Ebeveynlerin tamamı etkinliğin beklentilerine cevap verdiğini belirtti.

Etkinlik Beklentilerinize Cevap Verdi mi?

Beraber oynama gruplarının beklentilerinin hepsini karşıladığını ifade edenlerin oranı %61,7 ve beklentilerinin bir kısmını karşıladığını ifade edenlerin oranı ise %38,3 olarak tespit edildi.

Cevabınız Evet ise Lütfen Bekleyiniz

Geri bildirimler

- İlk gün çok güzel geçti benim için, ilk defa böyle bir şey yaşadım. Başta bir önyargıyla yaklaşarak geldim ve bana uygun olmayacağını düşündüm. Ama sizin anneler ve çocuklarla yaptığınız etkinliklere katılınca bütün önyargılarım silindi.
- Ben ve çocuğum etkinlik boyunca o kadar eğlendik ki daha önce böyle güzel vakit geçirmemiştik.
- Önceleri çocuklarıma karşı daha katı davranıp şiddet uyguluyordum, etkinliğinizden sonra yaptıklarımın yanlış olduğunu anladım.
- Çocuklarıma yeteri ilgiyi göstermediğim ve onlara zaman ayırmadığım için aramızda bu denli uçurumlar oluştuğunu anladım.
- Bugün kendime bir söz verdim ve bundan sonra çocuklarımla daha fazla zaman geçirip aramızdaki bu sevgi bağına daha çok geliştirmek için elimden ne geliyorsa yapacağım. Yarın yapacağımız etkinlikler için şimdiden çok heyecanlıyım.
- Ben ve çocuklarım büyük bir heyecanla uyandık ve yolunuzu gözlemeye başladık. Çocuklarım sürekli ne zaman geleceğinizi sorup durdular. İlk defa bir gecemiz televizyon izlemek yerine öğrettiğiniz ayna oyununu oynayarak ve ailecek şarkılar söyleyerek gülüp eğlenerek geçti. Evliliğim boyunca ilk defa ailecek bir etkinlik yaptık.
- Etkinlik sonrası gördüm ki daha önce çocuklarım sessiz otursun diye ellerine telefon veriyor ya da gün boyu televizyon izlemeye mahkûm ediyordum. Çocuklarımızla ilgilendiğimiz zaman, onlarla iletişim kurduğumuz zaman daha farklı ve güzel sonuçlar alabileceğimizi gördüm. Çünkü aramızdaki iletişim ve sevgi bağlarının güçlendiğini ve aile olduğumuz bilincini çok daha iyi görebiliyordum.

- Sanırım hayatım boyunca yaşadığım en güzel günlerden biriydi. Etkinlik boyunca çocuklarımızla oynadığımız oyunlarda biz de çocukluğumuza geri döndük. Artık çocuklarıma şiddet uygulamıyorum, anneliğin sadece çocuğu doğurup yedirip içirmek olmadığını anladım, birinci önceliğim ev işleri olmaktan çıktı ve artık tek önceliğim çocuklarım oldu.
- Çocuğumun daha önce içine kapanık ve sessizliğinin farkına şimdi vardım. Etkinlik boyunca biz anneler en az çocuklarımız kadar eğlendik. Artık kendimize ve çocuklarımıza daha fazla vakit ayıracağız. İyi ki sizi tanıdık ve iyi ki buraya geldiniz; çocuklarım ve kendi adıma size çok teşekkür ederim.
- Çok heyecanlı, keyifli, güzel bir çalışma oldu. İlk defa çocuklarımla böyle bir etkinliğe katıldım.
- Ablam ağır hasta aklım hep ondaydı, bu çalışma bana çok iyi geldi. İlk geldiğinizde konuşmuştuk; ben size çocuklar telefonsuz televizyonsuz zaman geçiremez demiştim. Anladım ki çocuklarla ilgilenince çocuklar televizyon, telefon istemiyor. İlk başta söylediklerimden utandım.
- 41 yaşındayım hiç okula gitmedim. İlk defa elime boya kalemi alıp resim yaptım, değişik bir duyguydu. Aslında çok güzeldi.
- Ayna oyununda çocuğumun gözlerini içine bakınca çok kötü oldum, sanki oğlum bana “Anne, benimle neden daha önce de böyle ilgilenmedin?” diyordu.
- Normalde kızım asla oyuncaklarını toplamazdı; hatta oyuncaklarını çok dağıttığı için bu konuda hep kavga ederiz. Sizinle etkinlikten sonra eve gittiğimizde kızım oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncaklarını topladı. Gerçekten çok mutlu oldum, kızıma bunu kattığınız için çok teşekkür ederim.

- Çocuklarım için her zaman istediğim bir şeydi bu etkinlik. Çocuklarım nasıl davranmam gerektiğini bilmiyordum, sizlerin çocuklara yaklaşımınız beni çok etkiledi.
- Çocukken annelerimiz hep bastırarak büyüttüler; kız olduğumuzu her fırsatta bize hatırlattılar. Evlendikten sonra da önce bir kayıvalıde terbiyesinden geçtik, sonra da koca hâkimiyeti başladı.
- Bizler çocuklarımızla şimdiye kadar hiç oyun oynamadık. Meğer onlarla oynamak hem bize hem de onlara çok iyi geliyormuş. Farkında olmadan aynı evde yaşamamıza rağmen birbirimize hiç zaman ayırmıyormuşuz ve en önemlisi yemek saatleri dışında bir arada olmadığımızı gördüm. Bunun için çok teşekkür ederim.
- Çok eğlendik, çocuklara ilgi gösterirsek mutlu olduklarını gördüm. Evde her zaman “aman orayı kirletmeyin, burayı dağıtmayın” diye hep kızıyordum. Çocuklarla ilgilenince zaman daha güzel geçiyor onu anladım.
- Sizinle farkındalık çalışmasına da katıldım; gerçekten kendimde ve evimde izlerini gördüm. Şu an oğlumla beraber oynama grubuna katılma nedenim de bu oldu. Çalışmadan önce büyük kızımınla çok sık birbirimizi yanlış anlardık. Bu da ister istemez tartışmaya neden oluyordu. Çalışmadan sonra bu tartışmalar yerini birbirimizi kırmadan anlamaya bıraktı. Ben dili yerleşti bizim dilimize. Çocuklar bu dört günlük süre zarfında hem çok eğlendiler hem de arkadaşlarıyla paylaşmayı öğrendiler. Anneler de çocuklarıyla vakit geçirmenin önemini yaşayarak öğrendiler. Bunun için çok teşekkür ederim.
- Çok güzel geçti, çocuklarım çok eğlendiler ve çok mutlu oldular. Güzel bir mektup yazdık, hayalimizi yazdık. Eve gidince çocuklar, “Hemen yarın olsun. Biz ablaları çok sevdik, biz çok eğlendik. Onların buraya gelmesi bizler için çok güzel oldu,” dediler. Çocuklar açısından çok iyi oldu, çok teşekkür ederim.

- Çocuklarımı hiçbir zaman bu kadar mutlu görmedim.
- Çok eğlenceli geçti, çocuklar çok mutlu oldular. Bu tarz etkinlikler anne ve çocuklar için çok faydalı, anneler çocuklarıyla fazla vakit geçirmiş oldular. Bir daha çocuklarımız bu yaşlarına gelmeyecekler; bu yaşlarda onlarla iletişime geçmenin en iyi yolu onlarla oyun oynamaktır. Bizlere bu fırsatı sağladığınız için çok teşekkür ederim.
- Onunla oyun oynadıkça o kavgacı çocuk kayboldu.

Acil destek başvuru telefonları

ŞÖNİM (Şiddet önleme ve izleme merkezi)

0438 211 99 19

0438 211 99 20

Yüksekova Sosyal Hizmetler

0438 502 00 05

0438 333 04 70

Hakkâri Barosu

0438 211 60 80

KAMER Vakfı Hakkâri

0438 211 00 07

KAMER Vakfı- Acil Destek Hattı

0530 664 44 10

Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü

0438 351 45 57

Jandarma

156

Polis İmdat

155